

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 1

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ 2

ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν 3

τὸν Φαρὲς³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς³ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν 4

Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁵ Ναασσών⁵ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὸζ⁶ ἐκ τῆς Παχάβ· 5

Βοὸζ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβηδ⁷ ἐκ τῆς Ρούθ·⁸ Ὠβηδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα. 6

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·¹⁰ 7

Σολομῶν⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ·¹¹ Ροβοάμ¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά·

Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· 8

Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·¹² Ἰωράμ¹² δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·¹³ 9

Ὀζίας¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·¹⁴ Ἰωάθαμ¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχάζ·¹⁵

Ἀχάζ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑζεκίαν·¹⁶ Ἑζεκίας¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν 10

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γενέσεις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Φαρὲς, ό, Perez. ⁴ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ό, Boaz. ⁷ Ὠβηδ, ό, Obed. ⁸ Ρούθ, ἡ, Ruth. ⁹ Σολομών, ωνος, ό, Solomon. ¹⁰ Οὐρίας, ου, ό, Uriah. ¹¹ Ροβοάμ, ό, Rehoboam. ¹² Ἰωράμ, ό, Joram, Jehoram. ¹³ Ὀζίας, ου, ό, Uzziah. ¹⁴ Ἰωάθαμ, ό, Jotham. ¹⁵ Ἀχάζ, ό, Ahaz. ¹⁶ Ἑζεκίας, Hezekiah.

Μανασσή:¹ Μανασσῆς¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών:² Ἀμών² δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἰωσίαν:³ Ἰωσίας³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν⁴ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς 11
αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος.⁶

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν⁵ Βαβυλῶνος,⁶ Ἰεχονίας⁴ ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ:⁷ Σαλαθιήλ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ: Ζοροβάβελ δὲ 13
ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ: Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακείμ:⁸ Ἐλιακείμ⁸
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ:⁹ Ἀζώρ⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ: Σαδώκ δὲ 14
ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ: Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ: Ἐλιούδ δὲ 15
ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ: Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν:¹⁰ Ματθάν
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα 16
Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες:¹¹ καὶ 17
ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος,⁶ γενεαὶ δεκατέσσαρες:¹¹
καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος⁶ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ
δεκατέσσαρες.¹¹

¹ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ² Ἀμών, ὁ, Amon. ³ Ἰωσίας, οὐ, ὁ, Josiah. ⁴ Ἰεχονίας, οὐ, ὁ, Jechoniah. ⁵ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁶ Βαβυλῶν, Babylon. ⁷ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁸ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ⁹ Ἀζώρ, ὁ, Azor. ¹⁰ Ματθάν, ὁ, Matthan. ¹¹ δεκατέσσαρες, fourteen, 14.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης² γὰρ τῆς 18
μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν
γαστρὶ⁴ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος 19
ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁵ ἐβουλήθη λάθρα⁶ ἀπολῦσαι
αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος,⁷ ἰδοῦ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁸ 20
ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν
Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου: τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἁγίου
ἐστίν. Τέξεται⁹ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν: αὐτὸς 21
γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον 22
γένεον, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου,
λέγοντος, Ἰδοῦ, ἡ παρθένος¹⁰ ἐν γαστρὶ⁴ ἔξει καὶ τέξεται⁹ υἱόν, καὶ 23
καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,¹¹ ὃ ἐστὶν μεθερμηνευσόμενον,¹²
Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς¹³ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,¹⁴ ἐποίησεν 24
ὡς προσέταξεν¹⁵ αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου: καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν⁹ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν 25
πρωτότοκον:¹⁶ καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

¹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ² μνηστεύω, ask in marriage. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁵ παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁶ λάθρα, secretly. ⁷ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁸ ὄναρ, τό, dream. ⁹ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹¹ Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ¹² μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹³ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁴ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁵ προστάσσω, command, order. ¹⁶ πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου **2**
 τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι² ἀπὸ ἀνατολῶν³ παρεγένοντο εἰς
 Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁴ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; **2**
 Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ καὶ ἤλθομεν
 προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη,⁶ καὶ **3**
 πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς **4**
 καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο⁷ παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς
 γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας: οὕτως γὰρ **5**
 γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεέμ,¹ γῆ Ἰούδα,⁸ οὐδαμῶς⁹ **6**
 ἐλαχίστη¹⁰ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν¹¹ Ἰούδα:⁸ ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται
 ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ¹² τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης, **7**
 λάθρα¹³ καλέσας τοὺς μάγους,² ἠκρίβωσεν¹⁴ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
 φαινομένου ἀστέρος.⁵ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, **8**
 Πορευθέντες ἀκριβῶς¹⁵ ἐξετάσατε¹⁶ περὶ τοῦ παιδίου: ἐπὰν¹⁷ δὲ εὑρητε,
 ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καὶ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ **9**
 ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,⁵ ὃν εἶδον ἐν
 τῇ ἀνατολῇ,³ προῆγεν¹⁸ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω¹⁹ οὗ²⁰ ἦν τὸ
 παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,⁵ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.²¹ **10**
 Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς

¹ Βηθλεέμ, ἢ, Bethlehem. ² μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ τίκτω, give birth to, bear. ⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁸ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁹ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹¹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹² ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹³ λάθρα, secretly. ¹⁴ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹⁵ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹⁶ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁷ ἐπὰν, when, as soon as. ¹⁸ προάγω, lead forth, go before. ¹⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁰ οὗ, where, when. ²¹ σφόδρα, exceedingly, greatly.

αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς
 θησαυροὺς¹ αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,² χρυσὸν³ καὶ λίβανον⁴ καὶ
 σμύρναν.⁵ Καὶ χρηματισθέντες⁶ κατ' ὄναρ⁷ μὴ ἀνακάμψαι⁸ πρὸς 12
 Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν⁹ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων⁹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ⁷ τῷ 13
 Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ,
 καὶ φεύγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί: μέλλει γὰρ
 Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 14
 παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν⁹
 εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς¹⁰ Ἡρώδου: ἵνα πληρωθῇ τὸ 15
 ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου
 ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη¹¹ ὑπὸ τῶν 16
 μάγων,¹² ἐθυμώθη¹³ λίαν,¹⁴ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν¹⁵ πάντας τοὺς παῖδας
 τοὺς ἐν Βηθλεὲμ¹⁷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις¹⁸ αὐτῆς, ἀπὸ διετούς¹⁹ καὶ
 κατωτέρω,²⁰ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν²¹ παρὰ τῶν μάγων.¹² Τότε 17
 ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου²² τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν 18
 Ῥαμᾶ²³ ἠκούσθη, θρήνος²⁴ καὶ κλαυθμὸς²⁵ καὶ ὀδυρμὸς²⁶ πολὺς, Ῥαχὴλ

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ³ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁴ λίβανος, οὐ, ὁ, (the) Lebanon, incense. ⁵ σμύρνα, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁶ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁷ ὄναρ, τό, dream. ⁸ ἀνακάμπτω, turn back, return. ⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁰ τελευτή, ἡ, ὁ, end, death. ¹¹ ἐμπαίζω, mock. ¹² μάγος, οὐ, ὁ, magician, sorcerer. ¹³ θυμὸς, provoke to anger. ¹⁴ λίαν, greatly, very. ¹⁵ ἀναιρέω, take up, kill. ¹⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁷ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁸ ὅριον, οὐ, τό, boundary, region. ¹⁹ διετής, two years old. ²⁰ κάτω, down, below. ²¹ ἀκριβόω, ascertain precisely. ²² Ἰερεμίας, οὐ, ὁ, Jeremiah. ²³ Ῥαμᾶ, ἡ, Rama. ²⁴ θρήνος, οὐ, ὁ, wailing, lamentation. ²⁵ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ²⁶ ὀδυρμός, οὐ, ὁ, lamentation, mourning.

κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.

Τελευτήσαντος¹ δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ² 19

φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον 20

καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασιν³ γὰρ οἱ

ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον 21

καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι 22

Ἀρχέλαος⁴ βασιλεύει⁵ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ⁶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς

αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς⁷ δὲ κατ' ὄναρ,²

ἀνεχώρησεν⁸ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 23

πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ·⁹ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν

προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος¹⁰ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,¹¹ 3

κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε· ἡγγικεν 2

γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου¹² 3

τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹³ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε

τὴν ὁδὸν κυρίου· εὐθείας¹⁴ ποιεῖτε τὰς τρίβους¹⁵ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ 4

Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα¹⁶ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν¹⁷ καμήλου,¹⁸ καὶ ζώνην¹⁹

δερματίνην²⁰ περὶ τὴν ὀσφύν²¹ αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή²² αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες²³

¹ τελευτάω, die, end. ² ὄναρ, τό, dream. ³ θνήσκω, die, am dying. ⁴ Ἀρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ⁵ βασιλεύω, reign, rule. ⁶ ἀντί, instead of, in place of. ⁷ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁰ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹¹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹³ βοάω, cry aloud, shout. ¹⁴ εὐθύς, immediately, at once. ¹⁵ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ¹⁶ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁷ τρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁸ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²⁰ δερμάτινος, leather, made of skin. ²¹ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ²² τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ²³ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust.

καὶ μέλι¹ ἄγριον.² Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα 5
 ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος³ τοῦ Ἰορδάνου·⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ 6
 Ἰορδάνῃ⁴ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι⁵ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ 7
 πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων⁶ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ
 βάπτισμα⁷ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα⁸ ἐχιδνῶν,⁹ τίς ὑπέδειξεν¹⁰
 ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς 8
 μετανοίας·¹¹ καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν 9
 Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
 ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹² πρὸς τὴν ῥίζαν¹³ τῶν 10
 δένδρων κεῖται·¹⁴ πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται
 καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν·¹¹ 11
 ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ
 ὑποδήματα¹⁶ βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ τὸ 12
 πτύον¹⁷ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹⁸ τὴν ἄλωνα¹⁹ αὐτοῦ, καὶ
 συνάξει τὸν σίτον²⁰ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,²¹ τὸ δὲ ἄχυρον²²
 κατακαύσει²³ πυρὶ ἀσβέστῳ.²⁴

¹ μέλι, ιτος, τό, honey. ² ἄγριος, wild, savage. ³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹² ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ¹³ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁴ κεῖμαι, lie, be laid. ¹⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁶ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁷ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ¹⁸ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹⁹ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ²⁰ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²¹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ²² ἄχυρον, ου, τό, chaff. ²³ κατακαίω, burn up, consume entirely. ²⁴ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable.

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην¹ πρὸς 13
τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν² 14
αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς
με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι: οὕτως γὰρ 15
πρέπον³ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν.
Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος: καὶ ἰδού, 16
ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον
ὡσεὶ⁴ περιστερὰν⁵ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῶν 17
οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.⁶

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη⁷ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι 4
ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας⁸ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁹ καὶ νύκτας 2
τεσσαράκοντα,⁹ ὕστερον¹⁰ ἐπεινάσεν.¹¹ Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων 3
εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ 4
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε 5
παραλαμβάνει αὐτόν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτόν
ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹² τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε 6
σεαυτὸν κάτω:¹³ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται¹⁴

¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ² διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ³ πρέπω, be clearly seen, be fitting. ⁴ ὡσεὶ, like, about. ⁵ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ⁸ νηστεύω, fast. ⁹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁰ ὕστερον, lastly, afterward. ¹¹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹² πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ¹³ κάτω, down, below. ¹⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders.

περὶ σοῦ· καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς¹ πρὸς λίθον
τὸν πόδα σοῦ. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ 7
ἐκπειράσεις² κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ 8
διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν³ λίαν,⁴ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς
βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα 9
πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ 10
Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν
σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.⁵ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ 11
διάβολος· καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν⁶ εἰς τὴν 12
Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν⁷ τὴν Ναζαρέτ,⁸ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 13
Καπερναοὺμ⁹ τὴν παραθαλασσίαν,¹⁰ ἐν ὁρίοις¹¹ Ζαβουλῶν¹² καὶ
Νεφθαλείμ·¹³ ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹⁴ τοῦ προφήτου, 14
λέγοντος, Γῆ Ζαβουλῶν¹² καὶ γῆ Νεφθαλείμ,¹³ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν¹⁵ 15
τοῦ Ἰορδάνου,¹⁶ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει 16
εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ¹⁷ θανάτου, φῶς
ἀνέτειλεν¹⁸ αὐτοῖς.

¹ προσκόπτω, strike against, stumble. ² ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ λίαν, greatly, very. ⁵ λατρεύω, serve, worship. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ⁸ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁹ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁰ παραθαλάσσιος, by the sea. ¹¹ ὄριον, οὐ, τό, boundary, region. ¹² Ζαβουλῶν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ¹³ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ¹⁴ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁶ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁷ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁸ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· ἡγγικεν 17
γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, 18
Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
βάλλοντας ἀμφίβληστρον² εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.³ Καὶ 19
λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε⁴ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἄλιεῖς³ ἀνθρώπων. Οἱ 20
δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁵ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς⁶ ἐκεῖθεν, 21
εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου⁷ καὶ Ἰωάννην
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου⁷ τοῦ πατρὸς αὐτῶν,
καταρτίζοντας⁸ τὰ δίκτυα⁵ αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως 22
ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν⁹ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23
συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ
θεραπεύων πᾶσαν νόσον¹⁰ καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹¹ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ 24
ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή¹² αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·¹³ καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ
πάντας τοὺς κακῶς¹⁴ ἔχοντας, ποικίλαις¹⁵ νόσοις¹⁰ καὶ βασάνοις¹⁶
συνεχομένους,¹⁷ καὶ δαιμονιζομένους,¹⁸ καὶ σεληνιαζομένους,¹⁹ καὶ

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ³ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁶ προβάινω, go forward, advance. ⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁸ καταρτίζω, mend, fit. ⁹ περιάγω, lead around, go about. ¹⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹¹ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹² ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹³ Συρία, ας, ἡ, Syria. ¹⁴ κακῶς, badly, evilly. ¹⁵ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁶ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹⁷ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁸ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁹ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic.

παραλυτικούς:¹ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι 25

πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως² καὶ Ἱεροσολύμων καὶ
Ἰουδαίας καὶ πέραν³ τοῦ Ἰορδάνου.⁴

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, 5

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2

ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 3

οὐρανῶν.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες·⁵ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς·⁶ ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν⁷ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁸ καὶ διψῶντες⁹ τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ 6

χορτασθήσονται.¹⁰

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες·¹¹ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. 7

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ πραῦς, gentle, mild. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ ἐλεήμων, merciful, sympathetic.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί: ¹ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία 10
τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ² ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν 11

πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ³ ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ 12

ἀγαλλιᾶσθε, ⁴ ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως ⁵ γὰρ

ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ἑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας ⁶ τῆς γῆς: ἐὰν δὲ τὸ ἄλας ⁶ μωρανθῇ, ⁷ ἐν τίνι 13

ἁλισθησεται; ⁸ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ

καταπατεῖσθαι ⁹ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: 14

οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ¹⁰ ἐπάνω ¹¹ ὅρους κειμένη: ¹² οὐδὲ καίουσιν ¹³ 15

λύχνον ¹⁴ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ¹⁵ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ¹⁶

καὶ λάμπει ¹⁷ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως ⁵ λαμψάτω ¹⁷ τὸ φῶς ὑμῶν 16

ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ

δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ εἰρηνοποιός, ου, ὁ, making peace, pacific. ² ὀνειδίζω, reproach, revile. ³ ψεύδομαι, lie. ⁴ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ⁵ οὕτως, thus, so. ⁶ ἄλας, ατος, τό, salt. ⁷ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ⁸ ἁλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁹ καταπατέω, trample under foot. ¹⁰ κρύπτω, conceal, hide. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹² κείμαι, lie, be laid. ¹³ καίω, burn, ignite. ¹⁴ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁵ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁶ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁷ λάμπω, shine.

Μὴ νομίσητε¹ ὅτι ἤλθον καταλῦσαι² τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ³ 17
 ἤλθον καταλῦσαι² ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν⁴ 18
 παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰώτα³ ἐν ἧ μίᾳ κεραία⁴ οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ
 τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν⁵ 19
 τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁵ καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος⁵
 κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ,
 οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν⁶ 20
 ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ
 Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁶ Οὐ φονεύσεις·⁷ ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,⁷ 21
 ἔνοχος⁸ ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁹ τῷ¹⁰ 22
 ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ¹⁰ ἔνοχος⁸ ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ
 αὐτοῦ, Ῥακά,¹¹ ἔνοχος⁸ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·¹² ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,¹³
 ἔνοχος⁸ ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹⁴ τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν¹⁵ 23
 σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹⁶ καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹⁷ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι
 κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹⁵ σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου,¹⁶ καὶ¹⁸ 24
 ὑπάγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹⁸ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε
 τὸ δῶρόν¹⁵ σου. Ἴσθι εὐνοῶν¹⁹ τῷ ἀντιδίκῳ²⁰ σου ταχύ,²¹ ἕως ὅτου²² εἴ ἐν²⁵

¹νομίζω, suppose, think. ²καταλύω, destroy, lodge. ³ἰώτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ⁴κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁵ἐλάχιστος, least, smallest. ⁶ἀρχαῖος, old, ancient. ⁷φονεύω, kill, murder. ⁸ἐνοχος, involved in, liable. ⁹ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁰εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ¹¹ῥακά, empty-headed fool, empty. ¹²συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹³μωρός, foolish, stupid. ¹⁴γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁵δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁶θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁷μνησκόμαι, remember, recall. ¹⁸διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁹εὐνοέω, think kindly of, make friends. ²⁰ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ²¹ταχύ, quickly, speedily. ²²ὅτου, until.

τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος¹ τῷ κριτῇ,² καὶ ὁ
κριτής² σε παραδῶ τῷ ὑπηρέτῃ,³ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω 26
σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῶς τὸν ἔσχατον κοδράντην.⁴

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις:⁵ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27
βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι⁶ αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν⁵ αὐτὴν ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε⁷ 29
αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει⁸ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν
σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.⁹ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου 30
χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον¹⁰ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει⁸ γάρ
σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ
εἰς γέενναν.⁹ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὁς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω 31
αὐτῇ ἀποστάσιον:¹¹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὁς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα 32
αὐτοῦ, παρεκτός¹² λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι:¹³ καὶ ὁς ἂν
ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται.¹³

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹⁴ Οὐκ ἐπιορκήσεις,¹⁵ ἀποδώσεις 33
δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους¹⁶ σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως:¹⁷ 34
μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ: μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι 35

¹ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ² κριτής, ου, ὁ, judge. ³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁴ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ⁵ μοιχεύω, commit adultery. ⁶ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁷ ἔξαιρέω, take out, deliver. ⁸ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹¹ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹² παρεκτός, except for, apart from. ¹³ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹⁴ ἀρχαῖος, old, ancient. ¹⁵ ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ¹⁶ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁷ ὅλως, altogether, completely.

ὑποπόδιόν¹ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ: μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις
 ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως: μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ
 δύνασαι μίαν τρίχα² λευκὴν ἢ μέλαιναν³ ποιῆσαι. Ἐστω δὲ ὁ λόγος
 ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ: τὸ δὲ περισσὸν⁴ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστὶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ⁵ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα⁶ ἀντὶ⁵
 ὀδόντος: ἔγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι⁷ τῷ πονηρῷ: ἀλλ' ὅστις σε
 ῥαπίσει⁸ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα,⁹ στρέψον¹⁰ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ τῷ
 θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά¹¹ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ
 ἱμάτιον: καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει¹² μίλιον¹³ ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο.
 Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι¹⁴ μὴ
 ἀποστραφῆς.¹⁵

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹⁶ σου, καὶ μισήσεις τὸν
 ἐχθρόν σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε
 τοὺς καταρωμένους¹⁷ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ
 προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων¹⁸ ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς:
 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον
 αὐτοῦ ἀνατέλλει¹⁹ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει²⁰ ἐπὶ δικαίους

¹ ὑποπόδιον, οὐ, τό, footstool. ² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ³ μέλας, black, ink. ⁴ περισσός, excessive, abundant. ⁵ ἀντί, instead of, in place of. ⁶ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁷ ἀνθίστημι, resist, oppose. ⁸ ῥαπίζω, slap, strike. ⁹ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹² ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹³ μίλιον, οὐ, τό, mile, Roman mile. ¹⁴ δανείζω, lend, borrow. ¹⁵ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁷ καταράσμαι, curse. ¹⁸ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹⁹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ²⁰ βρέχω, send rain, rain.

καὶ ἀδίκους.¹ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν 46
 ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι² τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς 47
 φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν³ ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι² οὕτως
 ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,⁴ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς 48
 οὐρανοῖς τέλειός⁴ ἐστιν.

Προσέχετε⁵ τὴν ἐλεημοσύνην⁶ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, 6
 πρὸς τὸ θεαθῆναι⁷ αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε,⁸ μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ
 ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,⁶ μὴ σαλπίσῃς⁹ ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ 2
 ὑποκριταὶ¹⁰ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,¹¹ ὅπως
 δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν¹² τὸν
 μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,⁶ μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά¹³ 3
 σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου, ὅπως ἢ σου ἡ ἐλεημοσύνη⁶ ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁴ καὶ 4
 ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁴ αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ
 φανερῷ.¹⁵

¹ ἄδικος, unjust, unrighteous. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ περισσός, excessive, abundant. ⁴ τέλειος, complete, perfect. ⁵ προσέχω, take head of, attend to. ⁶ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ⁷ θεάομαι, look at, behold. ⁸ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁹ σαλπίζω, sound a trumpet. ¹⁰ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹² ἀπέχω, received, obtain. ¹³ ἀριστερός, left, on the left. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵ φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,¹ ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς 5
 συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις² τῶν πλατειῶν³ ἐστῶτες προσεύχεσθαι,
 ὅπως ἂν φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁴ τὸν
 μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν⁵ σου, καὶ 6
 κλείσας⁶ τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ⁷
 καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερώ.⁸ 7
 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,⁹ ὥσπερ οἱ ἐθνικοί¹⁰ δοκοῦσιν
 γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹¹ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.¹² Μὴ οὖν 8
 ὁμοιωθῆτε¹³ αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ
 ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν 9
 τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. 10
 Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον 11
 ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον¹⁴ δὸς ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματά¹⁵ 12
 ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις¹⁶ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς 13
 ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,¹⁸ ἀλλὰ ῥύσαι¹⁹ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ
 ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν 14
 γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα²⁰ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ
 πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος²¹· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 15

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ³ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁶ κλείω, shut, shut up. ⁷ κρυπτός, hidden, secret. ⁸ φανερός, manifest, apparent. ⁹ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹⁰ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹¹ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹² εἰσακούω, listen, hear. ¹³ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁴ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁵ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ¹⁶ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹⁷ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹⁸ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹⁹ ῥύομαι, rescue, save. ²⁰ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ²¹ οὐράνιος, heavenly, in heaven.

παραπτώματα¹ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα¹
 ὑμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,² μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ³ σκυθρωποί:⁴ 16
 ἀφανίζουσιν⁵ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις
 νηστεύοντες:² ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁶ τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ 17
 νηστεύων² ἀλειψαί⁷ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,⁸ 18
 ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,² ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ
 κρυπτῷ:⁹ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁹ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε¹⁰ ὑμῖν θησαυροὺς¹¹ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς¹² καὶ βρώσις¹³ 19
 ἀφανίζει,⁵ καὶ ὅπου κλέπται¹⁴ διορύσσουσιν¹⁵ καὶ κλέπτουσιν:¹⁶ 20
 θησαυρίζετε¹⁰ δὲ ὑμῖν θησαυροὺς¹¹ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς¹² οὔτε
 βρώσις¹³ ἀφανίζει,⁵ καὶ ὅπου κλέπται¹⁴ οὐ διορύσσουσιν¹⁵ οὐδὲ
 κλέπτουσιν.¹⁶ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς¹¹ ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ 21
 καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος¹⁷ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ 22
 ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς¹⁸ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν¹⁹ ἔσται: ἐὰν δὲ ὁ 23
 ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν²⁰ ἔσται. Εἰ οὖν
 τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύναται δυσὶν 24

¹ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ² νηστεύω, fast. ³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁵ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁶ ἀπέχω, received, obtain. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ νίπτω, wash. ⁹ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁰ θησαυρίζω, lay up, store up. ¹¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ¹³ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ¹⁴ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ¹⁵ διορύσσω, break through, break in. ¹⁶ κλέπτω, steal. ¹⁷ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁸ ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁹ φωτεινός, bright, full of light. ²⁰ σκοτεινός, dark, full of darkness.

κυρίοις δουλεύειν: ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ
ἐνὸς ἀνθέξεται,¹ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.² Οὐ δύνασθε θεῶ
δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.³ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε⁴ τῇ ψυχῇ 25
ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθησθε.
Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεόν ἐστιν τῆς τροφῆς,⁵ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;⁶ 26
Ἐμβλέψατε⁷ εἰς τὰ πετεινὰ⁸ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ
θερίζουσιν,⁹ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,¹⁰ καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ
οὐράνιος¹¹ τρέφει¹² αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε¹³ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ 27
ὑμῶν μεριμνῶν⁴ δύναται προσθεῖναι¹⁴ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁵ αὐτοῦ πῆχυν¹⁶
ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁶ τί μεριμνᾶτε;⁴ Καταμάθετε¹⁷ τὰ κρίνα¹⁸ τοῦ 28
ἄγρου, πῶς αὐξάνει:¹⁹ οὐ κοπιᾷ,²⁰ οὐδὲ νήθει:²¹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ 29
Σολομῶν²² ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²³ ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ 30
τὸν χόρτον²⁴ τοῦ ἄγρου, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²⁵ εἰς κλίβανον²⁶
βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,²⁷ οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς,
ὀλιγόπιστοι;²⁸ Μὴ οὖν μεριμνήσητε,⁴ λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί 31
πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;²³ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ:²⁹ 32
οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹¹ ὅτι χρήζετε³⁰ τούτων ἀπάντων. 33
Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,

¹ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ² καταφρονέω, think little of, despise. ³ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁴ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁵ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁶ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁷ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁸ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁹ θερίζω, reap, gather. ¹⁰ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹¹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹² τρέφω, make to grow, nourish. ¹³ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁴ προστίθμι, add, add to. ¹⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁶ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁷ καταμανθάνω, observe (well), learn. ¹⁸ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁰ κοπιάω, toil, labor. ²¹ νήθω, spin. ²² Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²³ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁴ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁵ αὔριον, tomorrow. ²⁶ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁷ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁸ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³⁰ χρήζω, need, have need of.

καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται¹ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε² εἰς τὴν 34
 αὔριον·³ ἢ γὰρ αὔριον³ μεριμνήσει² τὰ ἐαυτῆς. Ἀρκετὸν⁴ τῇ ἡμέρᾳ ἢ
 κακία⁵ αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν 7
 ᾧ μέτρῳ⁶ μετρεῖτε,⁷ μετρηθήσεται⁷ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος⁸ τὸ ἐν 3
 τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν⁹ οὐ
 κατανοεῖς;¹⁰ Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος⁸ 4
 ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς⁹ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; 5
 Ὑποκριτά,¹¹ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν⁹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε
 διαβλέψεις¹² ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁸ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν·¹³ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας¹⁴ ὑμῶν 6
 ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,¹⁵ μήποτε καταπατήσωσιν¹⁶ αὐτοὺς ἐν τοῖς
 ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες¹⁷ ῥήξωσιν¹⁸ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε· κρούετε,¹⁹ καὶ 7
 ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, 8
 καὶ τῷ κρούοντι¹⁹ ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν 9

¹ προστίθῃμι, add, add to. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ αὔριον, tomorrow. ⁴ ἄρκετός, sufficient, enough. ⁵ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ⁶ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁷ μετρέω, measure, estimate. ⁸ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ⁹ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹⁰ κατανοέω, observe, understand. ¹¹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² διαβλέπω, see clearly, look intently. ¹³ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁴ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁵ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁶ καταπατέω, trample under foot. ¹⁷ στρέφω, turn, am converted. ¹⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁹ κρούω, knock, strike.

αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹ αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν² 10

αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν³ ἐπιδώσει¹ αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε 11

δόματα⁴ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν

ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν 12

θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς:

οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς⁵ πύλης: ⁶ ὅτι πλατεῖα⁷ ἡ πύλη, ⁶ καὶ εὐρύχωρος⁸ ἡ 13

ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁹ εἰς τὴν ἀπώλειαν,¹⁰ καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι

δι' αὐτῆς: τί στενὴ⁵ ἡ πύλη, ⁶ καὶ τεθλιμμένη¹¹ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁹ εἰς 14

τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε¹² δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,¹³ οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν 15

ἐνδύμασιν¹⁴ προβάτων, ἔσωθεν¹⁵ δέ εἰσιν λύκοι¹⁶ ἄρπαγες.¹⁷ Ἀπὸ τῶν 16

καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς: μήτι¹⁸ συλλέγουσιν¹⁹ ἀπὸ ἀκανθῶν

σταφυλὴν,²¹ ἢ ἀπὸ τριβόλων²² σῦκα;²³ Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν 17

καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: τὸ δὲ σαπρὸν²⁴ δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ.

Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον 18

σαπρὸν²⁴ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν 19

¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ² ἰχθύς, ὅς, fish. ³ ὄφιν, εὐς, ὅ, snake, serpent. ⁴ δόμα, τος, τό, present, gift. ⁵ στενός, narrow. ⁶ πύλη, ἡς, ἡ, gate, porch. ⁷ πλατὺς, broad, street. ⁸ εὐρύχωρος, broad, spacious. ⁹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁰ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹¹ θλίβω, press, oppress. ¹² προσέχω, take head of, attend to. ¹³ ψευδοπροφήτης, ου, ὅ, false prophet. ¹⁴ ἐνδύμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁵ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁶ λύκος, ου, ὅ, wolf, jackal. ¹⁷ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁹ συλλέγω, collect, gather. ²⁰ ἀκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ²¹ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ²² τρίβολος, ου, ὅ, thistle, briar. ²³ σῦκον, ου, τό, fig. ²⁴ σαπρός, rotten, worthless.

καλὸν ἐκκόπτεται¹ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε² ἀπὸ τῶν καρπῶν 20
αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, κύριε, 21
εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα
τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ 22
ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ
ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς
ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε³ ἔγνων ὑμᾶς· 23
ἀποχωρεῖτε⁴ ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.⁵ Πᾶς οὖν ὅστις 24
ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω⁶ αὐτὸν
ἀνδρὶ φρονίμῳ,⁷ ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν·⁸ 25
καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁹ καὶ ἤλθον οἱ ποταμοὶ¹⁰ καὶ ἔπνευσαν¹¹ οἱ ἄνεμοι,
καὶ προσέπεσον¹² τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· θεμελιώτο¹³ γὰρ
ἐπὶ τὴν πέτραν.⁸ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ 26
ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται⁶ ἀνδρὶ μωρῷ,¹⁴ ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον·¹⁵ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁹ καὶ ἤλθον οἱ 27
ποταμοὶ¹⁰ καὶ ἔπνευσαν¹¹ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν¹⁶ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,
καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτώσις¹⁷ αὐτῆς μεγάλη.

¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ² γέ, indeed, at least. ³ οὐδέποτε, never. ⁴ ἀποχωρέω, go away, depart. ⁵ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁶ ὁμοιώω, make like, liken. ⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ⁸ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁹ βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ¹⁰ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ¹¹ πνέω, blow. ¹² προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹³ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹⁴ μωρός, foolish, stupid. ¹⁵ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ¹⁶ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁷ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28

ἐξεπλήσσοντο² οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς 29

ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ 8

ἰδοῦ, λεπρὸς³ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς,

δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, 3

λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.⁵ 4

Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλὰ ὑπάγε, σεαυτὸν

δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον⁶ ὃ προσέταξεν⁷ Μωσῆς, εἰς

μαρτύριον⁸ αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοὺμ,⁹ προσῆλθεν αὐτῷ ἐκατόνταρχος¹⁰ 5

παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς¹¹ μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ 6

παραλυτικός,¹² δεινῶς¹³ βασανιζόμενος.¹⁴ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 7

Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἐκατόνταρχος¹⁰ ἔφη, 8

Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην¹⁵ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον

εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς¹¹ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ 9

ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι,

¹ συντελέω, complete, accomplish. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁷ προστάσσω, command, order. ⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁹ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁰ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹² παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹⁴ βασανίζω, torment, torture. ¹⁵ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house.

καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλω, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου,
 Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ εἶπεν 10
 τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην¹
 πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν² καὶ δυσμῶν³ 11
 ἔξουσιν, καὶ ἀνακλιθήσονται⁴ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν
 τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς 12
 τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον:⁵ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς⁷ τῶν
 ὀδόντων.⁸ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ,⁹ Ὑπαγε, καὶ ὡς 13
 ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη ὁ παῖς¹⁰ αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκεῖνῃ.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν¹¹ αὐτοῦ 14
 βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,¹² καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ 15
 ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός:¹³ καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας¹⁴ δὲ 16
 γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους¹⁵ πολλούς: καὶ
 ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς¹⁶ ἔχοντας
 ἐθεράπευσεν: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹⁷ τοῦ προφήτου, 17
 λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας¹⁸ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους¹⁹
 ἐβάστασεν.

¹ τοσοῦτος, so great, so much. ² ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ³ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁴ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁵ ἐξώτερος, outer, outside. ⁶ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁷ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁸ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁹ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ πενθερά, ἁς, ἡ, mother-in-law. ¹² πυρέσσω, suffer with a fever. ¹³ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ¹⁴ ὥσιος, late. ¹⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁶ κακῶς, badly, evilly. ¹⁷ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁸ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹⁹ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ 18
 πέραν.¹ Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, 19
 ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἰ 20
 ἁλώπεκες² φωλεοὺς³ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁴ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσεις·⁵ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.⁶ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν⁷ 21
 μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι⁸ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 22
 αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι⁸ τοὺς ἑαυτῶν
 νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι⁹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 23
 Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς¹⁰ μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον
 καλύπτεσθαι¹¹ ὑπὸ τῶν κυμάτων·¹² αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.¹³ Καὶ 25
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
 ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί¹⁴ ἐστε, ὀλιγόπιστοι;¹⁵ Τότε 26
 ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη¹⁶
 μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός¹⁷ ἐστὶν οὗτος, 27
 ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁸ αὐτῷ;

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² ἁλώπηξ, εκος, ή, fox. ³ φωλεός, οὔ, ό, den, hole. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁵ κατασκήνωσις, εως, ή, place to live, nest. ⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ θάπτω, bury. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ σεισμός, οὔ, ό, earthquake, storm. ¹¹ καλύπτω, cover, veil. ¹² κύμα, τος, τό, wave. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ δειλός, cowardly, timid. ¹⁵ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁶ γαλήνη, ης, ή, calm. ¹⁷ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁸ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹ εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν,² 28
 ὑπήντησαν³ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι⁴ ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι,
 χαλεποὶ⁵ λίαν,⁶ ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης: 29
 καὶ ἰδού, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ;
 Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι⁷ ἡμᾶς; Ἦν δὲ μακρὰν⁸ ἀπ' αὐτῶν 30
 ἀγέλη⁹ χοίρων¹⁰ πολλῶν βοσκομένη.¹¹ Οἱ δὲ δαίμονες¹² παρεκάλουν 31
 αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον¹³ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν
 ἀγέλην⁹ τῶν χοίρων.¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες 32
 ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην⁹ τῶν χοίρων:¹⁰ καὶ ἰδού, ὥρμησεν¹⁴ πᾶσα ἡ
 ἀγέλη⁹ τῶν χοίρων¹⁰ κατὰ τοῦ κρημνοῦ¹⁵ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ
 ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες¹¹ ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς 33
 τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.⁴ Καὶ ἰδού, 34
 πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν¹⁶ τῷ Ἰησοῦ: καὶ ἰδόντες αὐτόν,
 παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ¹⁷ ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁸ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς¹⁹ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν²⁰ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ 9
 ἰδού, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν²¹ ἐπὶ κλίνης²² βεβλημένον: καὶ
 ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,²¹ Θάρσει,²³
 τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν γραμματέων 3

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² Γεργεσηνός, from Gerasene. ³ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁵ χαλεπός, hard, difficult. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ βασανίζω, torment, torture. ⁸ μακράν, far away. ⁹ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹⁰ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹¹ βόσκω, feed. ¹² δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ¹³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁴ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁵ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁶ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ¹⁷ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁸ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁹ ἐμβαίνω, embark. ²⁰ διαπεράω, cross over, pass through. ²¹ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ²² κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ²³ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς 4
ἐνθυμήσεις¹ αὐτῶν εἶπεν, Ὡς τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε² πονηρὰ ἐν ταῖς
καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,³ εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σου αἱ 5
ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἔγεραι καὶ περιπάτει; Ὡς δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν 6
ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ
παραλυτικῷ⁴ – Ἐγερθεὶς ἄρῶν σου τὴν κλίνην,⁵ καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν
σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι 7
ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς
ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων⁶ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τῷ 9
τελώνιον,⁷ Ματθαῖον⁸ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ
ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁹ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, πολλοὶ τελῶναι¹⁰ 10
καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο¹¹ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί 11
μετὰ τῶν τελωνῶν¹⁰ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ 12
Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ,¹²

¹ ἐνθυμήσεις, εως, ἦ, deliberation, thought. ² ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁶ παράγω, pass by, depart. ⁷ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁸ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹¹ συνανέκειμαι, recline at table with. ¹² ἰατρός, οὐ, ὁ, physician.

ἀλλ' οἱ κακῶς¹ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν, Ἐλεον θέλω, 13
καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς
μετάνοιαν.²

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς καὶ 14
οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν³ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;³ 15
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος⁴ πενθεῖν,⁵
ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;⁶ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν
ἀπαρθῇ⁷ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁶ καὶ τότε νηστεύσουσιν.³ Οὐδεὶς δὲ 16
ἐπιβάλλει⁸ ἐπίβλημα⁹ ῥάκου¹⁰ ἀγνάφου¹¹ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·¹² αἶρει
γὰρ τὸ πλήρωμα¹³ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον¹⁴ σχίσμα¹⁵ γίνεται.
Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον¹⁶ εἰς ἀσκοὺς¹⁷ παλαιούς·¹² εἰ δὲ μήγε,¹⁸ 17
ρήγνυνται¹⁹ οἱ ἀσκοί,¹⁷ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁷ ἀπολούνται·
ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον¹⁶ εἰς ἀσκοὺς¹⁷ καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι²⁰
συντηροῦνται.²¹

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, 18
λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν·²² ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν
χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν 19

¹ κακῶς, badly, evilly. ² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ³ νηστεύω, fast. ⁴ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁷ ἀπαίρω, take away, depart. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹⁰ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ¹¹ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹² παλαιός, old, ancient. ¹³ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁴ χεῖρων, worse. ¹⁵ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁶ νέος, new, young. ¹⁷ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁸ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁰ ἀμφότεροι, both, both of two. ²¹ συντηρέω, preserve, treasure. ²² τελευτάω, die, end.

αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδού, γυνὴ αἱμορροοῦσα¹ δώδεκα ἔτη, 20
 προσελθοῦσα ὀπισθεν,² ἥψατο τοῦ κρασπέδου³ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. 21
 Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,
 σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν, Θάρσει,⁴ 22
 θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας
 ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς 23
 αὐλητὰς⁵ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,⁶ λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·⁷ οὐ 24
 γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,⁸ ἀλλὰ καθεύδει.⁹ Καὶ κατεγέλων¹⁰ αὐτοῦ. 25
 Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ
 ἠγέρθη τὸ κοράσιον.⁸ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη¹¹ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν 26
 ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι¹² ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27
 κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν 28
 οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
 Πιστεῦετε ὅτι δύναιμι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. 29
 Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
 γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ 30
 ἐνεβριμήσατο¹³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ 31

¹ αἱμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ² ὀπισθεν, behind, after. ³ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁵ αὐλητής, ου, ὁ, flute player, pipe player. ⁶ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁷ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁸ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁹ καθεύδω, sleep. ¹⁰ καταγελᾶω, deride, ridicule. ¹¹ φήμη, ης, ἡ, report, news. ¹² παράγω, pass by, depart. ¹³ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly.

δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν¹ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν² 32

δαιμονιζόμενον.³ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός² 33

καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁴ ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ

Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων 34

ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιῆγεν⁵ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν 35

ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,

καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον⁶ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁷ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ 36

τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη⁸ περὶ αὐτῶν, ὅτι ᾔσαν ἐσκυλμένοι⁹ καὶ

ἐρριμμένοι¹⁰ ὡσεὶ¹¹ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.¹² Τότε λέγει τοῖς 37

μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς¹³ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹⁴ ὀλίγοι: 38

δεήθητε¹⁵ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,¹³ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹⁴ εἰς τὸν

θερισμὸν¹³ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς 10

ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν

πᾶσαν νόσον⁶ καὶ πᾶσαν μαλακίαν.⁷

¹ διαφημίζω, spread abroad, report. ² κωφός, deaf, dumb. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ οὐδέποτε, never. ⁵ περιάγω, lead around, go about. ⁶ νόσος, ου, ή, disease, malady. ⁷ μαλακία, ας, ή, sickness, weakness. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁰ ρίπτω, throw, cast. ¹¹ ὡσεὶ, like, about. ¹² ποιμήν, ένος, ό, shepherd. ¹³ θερισμός, ου, ό, harvest, reaping. ¹⁴ ἐργάτης, ου, ό, workman, laborer. ¹⁵ δέομαι, ask, request.

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ 2

λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας¹ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος ὁ τοῦ

Ζεβεδαίου,² καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος, καὶ 3

Βαρθολομαῖος:³ Θωμᾶς,⁴ καὶ Ματθαῖος⁵ ὁ τελώνης:⁶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ

Ἀλφαίου,⁷ καὶ Λεββαῖος⁸ ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος:⁹ Σίμων ὁ Κανανίτης,¹⁰ 4

καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης¹¹ ὁ καὶ παραδούς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων, 5

Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹² μὴ εἰσέλθῃτε:

πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. 6

Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν

οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς¹³ καθαρίζετε, δαιμόνια 8

ἐκβάλλετε: δωρεὰν¹⁴ ἐλάβετε, δωρεὰν¹⁴ δότε. Μὴ κτήσησθε¹⁵ χρυσόν,¹⁶ 9

μηδὲ ἄργυρον,¹⁷ μηδὲ χαλκὸν¹⁸ εἰς τὰς ζώνας¹⁹ ὑμῶν, μηὲν²⁰ εἰς 10

ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,²¹ μηδὲ ὑποδήματα,²² μηδὲ ῥάβδους:²³ ἄξιός γάρ

ὁ ἐργάτης²⁴ τῆς τροφῆς²⁵ αὐτοῦ ἐστιν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην 11

εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε²⁶ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν: καὶ ἐκεῖ²⁷ μείνατε, ἕως ἂν

ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν 12

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁴ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁵ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁸ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbaeus. ⁹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹⁰ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹³ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁴ δωρεάν, without cost, without cause. ¹⁵ κτάομαι, acquire, win. ¹⁶ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹⁷ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ¹⁸ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²⁰ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ²¹ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ²² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²³ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ²⁴ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ²⁵ τροφή, ης, ἡ, food, nourishment. ²⁶ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ²⁷ κακεῖ, and there.

μὲν ἢ ἡ οἰκία ἄξια, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν: ἐὰν δὲ μὴ ἢ ἄξια, ἡ
 εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς 14
 μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως
 ἐκεῖνης, ἐκτινάξατε¹ τὸν κονιορτὸν² τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
 ἀνεκτότερον³ ἔσται γῇ Σοδόμων⁴ καὶ Γομόρρων⁵ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ
 τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων:⁶ γίνεσθε οὖν 16
 φρόνιμοι⁷ ὡς οἱ ὄφεις,⁸ καὶ ἀκέραιοι⁹ ὡς αἱ περιστεραί.¹⁰ Προσέχετε¹¹ δὲ 17
 ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων: παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹² καὶ ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹³ ὑμᾶς: καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας¹⁴ δὲ καὶ 18
 βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον¹⁵ αὐτοῖς καὶ τοῖς
 ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε¹⁶ πῶς ἢ τί 19
 λαλήσητε: δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ᾠρᾷ τί λαλήσετε: οὐ γὰρ 20
 ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν
 ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ 21
 τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹⁷ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,¹⁸ καὶ θανατώσουσιν¹⁹
 αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου: ὁ δὲ 22
 ὑπομείνας²⁰ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ 23

¹ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ² κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ³ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁴ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁵ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁶ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ⁸ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁹ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹⁰ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹¹ προσέχω, take head of, attend to. ¹² συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹³ μαστιγῶ, whip, lash. ¹⁴ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁶ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁷ ἐπανίστημι, rise up against. ¹⁸ γονεύς, έως, ὁ, parent. ¹⁹ θανατόω, put to death, subdue. ²⁰ ὑπομένω, tarry, endure.

πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ
τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δούλος ὑπὲρ τὸν κύριον 24
αὐτοῦ. Ἀρκετὸν¹ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ 25
δούλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην² Βεελζεβούλ³ ἐκάλεσαν,
πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς⁴ αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς; 26
οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον⁵ ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν⁶
ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,⁷ εἶπατε ἐν τῷ φωτί; καὶ ὃ 27
εἰς τὸ οὐρανὸν ἀκούετε, κηρύττετε ἐπὶ τῶν δωματίων.⁸ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ 28
τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν·
φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα
ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.⁹ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁰ ἀσσαρίου¹¹ πωλεῖται;¹² Καὶ ἓν 29
ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ¹³ τοῦ πατρὸς ὑμῶν· ὑμῶν δὲ καὶ 30
αἱ τρίχες¹⁴ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι¹⁵ εἰσὶν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε; 31
πολλῶν στρουθίων¹⁰ διαφέρετε¹⁶ ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν 32
ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω¹⁷ καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν
τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν 33
τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου

¹ ἀρκετός, sufficient, enough. ² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ³ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁴ οἰκιακός, one of a family. ⁵ καλύπτω, cover, veil. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁸ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁹ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ στρουθιον, ου, τό, sparrow, small bird. ¹¹ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ¹² πωλέω, sell. ¹³ ἄνευ, without (gen). ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ ἀριθμέω, number, count. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁷ ὁμολογέω, confess, profess.

τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν 34
 εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι² ἄνθρωπον κατὰ τοῦ 35
 πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην³ κατὰ
 τῆς πενθεράς⁴ αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ⁵ αὐτοῦ. Ὁ 36
 φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν
 υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν 38
 σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. Ὁ 39
 εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40
 ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν 41
 προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν
 δικαίου λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ⁶ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον 42
 ψυχροῦ⁷ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν
 μισθὸν αὐτοῦ.

¹ νομίζω, suppose, think. ² διχάζω, divide in two, set at variance. ³ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁴ πενθερά, ᾧς, ἡ, mother-in-law. ⁵ οἰκειακός, one of a family. ⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁷ ψυχρός, cold, cold hearted.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσων¹ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς **11**

αὐτοῦ, μετέβη² ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν
αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ³ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας **2**

δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον **3**

προσδοκῶμεν;⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες **4**

ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ **5**

χωλοὶ⁵ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ⁷ ἀκούουσιν,

νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς **6**

ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ **7**

Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον

θεάσασθαι;⁸ Κάλαμον⁹ ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;¹⁰ Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε **8**

ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹¹ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹² Ἰδού, οἱ τὰ

μαλακὰ¹¹ φοροῦντες¹³ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁴ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί **9**

ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον¹⁵

προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω **10**

τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹⁶ τὴν ὁδόν σου

ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς¹⁷ **11**

¹ διατάσσω, command, give orders to. ² μεταβαίνω, depart, leave. ³ δεσμωτήριον, ου, τό, prison, jail. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ λεπρός, ου, ὁ, scaly, leprous. ⁷ κωφός, deaf, dumb. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁰ σαλεύω, shake, excite. ¹¹ μαλακός, soft, effeminate. ¹² ἡμφιέννυμι, clothe, dress. ¹³ φορέω, wear, bear. ¹⁴ βασιλῆις, kingly, royal. ¹⁵ περισσός, excessive, abundant. ¹⁶ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁷ γεννητός, born, begotten.

γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ·¹ ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν 12
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ¹ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,²
 καὶ βιασται³ ἀρπάζουσιν⁴ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφήται καὶ ὁ νόμος 13
 ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν· καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας 14
 ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω⁵ 15
 τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁶ καθημένοις, καὶ
 προσφωνοῦσιν⁷ τοῖς ἐταῖροις⁸ αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, Ἡυλήσαμεν⁹ ὑμῖν, 17
 καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹⁰ ἐθρηνήσαμεν¹¹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.¹² Ἦλθεν 18
 γὰρ Ἰωάννης μῆτε ἐσθίων μῆτε πίνων, καὶ λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. 19
 Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ,
 ἄνθρωπος φάγος¹³ καὶ οἰνοπότης,¹⁴ τελωνῶν¹⁵ φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.
 Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν¹⁶ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις 20
 αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαὶ σοι, Χοραζὶν,¹⁷ οὐαὶ σοι, Βηθσαϊδᾶ,¹⁸ 21
 ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹⁹ καὶ Σιδῶνι²⁰ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
 πάλαι²¹ ἂν ἐν σάκκῳ²² καὶ σποδῶ²³ μετενόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ 22
 καὶ Σιδῶνι²⁰ ἀνεκτότερον²⁴ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, 23

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² βιάζω, use force, violence. ³ βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ⁴ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ⁶ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁷ προσφωνέω, call to, summon. ⁸ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ⁹ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹⁰ ὀρχέομαι, dance. ¹¹ θρηνέω, lament, mourn. ¹² κόπτω, strike, smite. ¹³ φάγος, οὐ, ὁ, glutton. ¹⁴ οἰνοπότης, οὐ, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹⁵ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁶ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹⁷ Χοραζὶν, ἡ, Chorazin. ¹⁸ Βηθσαϊδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁹ Τύρος, οὐ, ἡ, Tyre. ²⁰ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ²¹ πάλαι, long ago, of old. ²² σάκκος, οὐ, ὁ, sackcloth. ²³ σποδός, οὐ, ἡ, ashes. ²⁴ ἀνεκτός, tolerable, bearable.

Καπερναούμ,¹ ἢ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,² ἕως Ἄδου³
καταβιβασθήσῃ·⁴ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις⁵ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι
ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι⁶ τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῆ 24
Σοδόμων⁵ ἀνεκτότερον⁷ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι⁸ σοι, 25
πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας⁹ ταῦτα ἀπὸ
σοφῶν¹⁰ καὶ συνετῶν,¹¹ καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις.¹² Ναί, ὁ πατήρ, 26
ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹³ ἔμπροσθέν σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ 27
τοῦ πατρὸς μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ
τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς
ἀποκαλύψαι. Δεῦτε¹⁴ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες¹⁵ καὶ πεφορτισμένοι, 28
καὶ γὰρ ἀναπαύσω¹⁷ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν¹⁸ μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε 29
ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός¹⁹ εἰμι καὶ ταπεινός²⁰ τῇ καρδίᾳ· καὶ εὐρήσετε
ἀνάπαυσιν²¹ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός¹⁸ μου χρηστός,²² καὶ τὸ 30
φορτίον²³ μου ἑλαφρόν²⁴ ἐστίν.

¹ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ² ὑψώω, lift up, exalt. ³ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ⁴ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ⁵ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁶ μέχρι, until, as far as (gen). ⁷ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁸ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁹ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁰ σοφός, wise. ¹¹ συνετός, intelligent, clever. ¹² νήπιος, infant, child. ¹³ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁴ δεῦτε, come!. ¹⁵ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁶ φορτίζω, load, burden. ¹⁷ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁸ ζυγός, οὔ, ὁ, yoke, heavy burden. ¹⁹ πραῦς, gentle, mild. ²⁰ ταπεινός, humble, downcast. ²¹ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ²² χρηστός, good, kind. ²³ φορτίον, ου, τό, burden, load. ²⁴ ἑλαφρός, light, easy to bear.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων.¹ **12**

οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,² καὶ ἤρξαντο τίλλειν³ στάχυν⁴ καὶ
ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδού, οἱ μαθηταί σου **2**
ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ **3**
ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν² αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ: **4**
πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁵
ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
ιερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ **5**
ιερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,⁶ καὶ ἀναίτιοι⁷ εἰσιν; Λέγω δὲ **6**
ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστιν, Ἔλεον **7**
θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε⁸ τοὺς ἀναιτίους.⁷ Κύριος γάρ **8**
ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβάς⁹ ἐκείθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδού, **9**
ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:¹⁰ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες,
Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν¹¹ αὐτοῦ. Ὁ **11**
δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ
ἐὰν ἐμπίσῃ¹² τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,¹³ οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ
καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ οὖν διαφέρει¹⁴ ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν **12**

¹ σπόριμος, grain field, sown. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁶ βεβηλόω, profane, desecrate. ⁷ ἀναίτιος, innocent, guiltless. ⁸ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁹ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁰ ξηρός, dry, withered. ¹¹ κατηγορέω, accuse, charge. ¹² ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹³ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁴ διαφέρω, differ, carry through.

τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον¹ τὴν 13
 χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹ καὶ ἀποκατεστάθη² ὑγιής³ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ 14
 Φαρισαῖοι συμβούλιον⁴ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν
 ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν⁵ ἐκεῖθεν· καὶ 15
 ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ 16
 ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερόν⁶ αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ 17
 τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁷ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἴδού, ὁ παῖς⁸ μου ὃν 18
 ἠρέτισα·⁹ ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν¹⁰ ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ
 πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,¹¹ 19
 οὐδὲ κραυγάσει·¹² οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις¹³ τὴν φωνὴν αὐτοῦ.
 Κάλαμον¹⁴ συντετριμμένον¹⁵ οὐ κατεάξει,¹⁶ καὶ λίνον¹⁷ τυφόμενον¹⁸ οὐ 20
 σβέσει·¹⁹ ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος²⁰ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 21
 ἔθνη ἐλπιούσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,²¹ τυφλὸς καὶ κωφός·²² καὶ 22
 ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν²² καὶ λαλεῖν καὶ
 βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο²³ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι²⁴ οὗτός 23
 ἐστὶν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ 24

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ φανερός, manifest, apparent. ⁷ Ἡσαΐας, συ, ὁ, Isaiah. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ αἰρετίζω, choose. ¹⁰ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹¹ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ¹² κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹³ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁴ κάλαμος, συ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁶ κατάνυμι, break in pieces. ¹⁷ λίνον, συ, τό, lamp-wick, linen garment. ¹⁸ τύφω, raise smoke. ¹⁹ σβέννυμι, quench, extinguish. ²⁰ νίκος, ους, τό, victory. ²¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²² κωφός, deaf, dumb. ²³ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer.

ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ¹ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.

Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις² αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα 25
 βασιλεία μερισθεῖσα³ καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται:⁴ καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία
 μερισθεῖσα³ καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν 26
 ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη:³ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
 Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ¹ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι 27
 ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.⁵ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι 28
 θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁶ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ 29
 σκεύη⁷ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁸ ἐὰν μὴ πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν; Καὶ τότε
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.⁸ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ 30
 μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.⁹ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα 31
 ἁμαρτία καὶ βλασφημία¹⁰ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις: ἡ δὲ τοῦ
 πνεύματος βλασφημία¹⁰ οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὅς ἐάν 32
 εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: ὃς δ' ἂν
 εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ
 νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ τὸν 33
 καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρόν,¹¹ καὶ τὸν καρπὸν
 αὐτοῦ σαπρόν:¹¹ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. Γεννήματα 34

¹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ² ἐνθυμήσεις, εως, ἡ, deliberation, thought. ³ μερίζω, divide, part. ⁴ ἐρημόω, destroy, strip. ⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁶ φθάνω, come before another, anticipate. ⁷ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁸ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁹ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹⁰ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹¹ σαπρός, rotten, worthless. ¹² γέννημα, τος, τό, offspring, child.

ἐχιδνῶν,¹ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ
 περισσεύματος² τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ 35
 τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ³ ἐκβάλλει ἀγαθὰ: καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
 πονηροῦ θησαυροῦ³ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα 36
 ἄργόν,⁴ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον
 ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν 37
 λόγων σου καταδικασθήσῃ.⁵

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, 38
 Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 39
 αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς⁶ σημεῖον ἐπιζητεῖ:⁷ καὶ σημεῖον οὐ
 δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁸ τοῦ προφήτου. Ὡσπερ γὰρ ἦν 40
 Ἰωνᾶς⁸ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁹ τοῦ κήτους¹⁰ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως
 ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
 νύκτας. Ἄνδρες Νινευίται¹¹ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 41
 ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν¹² αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα¹³
 Ἰωνᾶ,⁸ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ⁸ ὧδε. Βασίλισσα¹⁴ νότου¹⁵ ἐγερθήσεται ἐν 42
 τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ¹² αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ
 τῶν περάτων¹⁶ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος:¹⁷ καὶ ἰδοὺ,

¹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ² περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ³ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁴ ἄργός, inactive, idle. ⁵ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁶ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁸ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ¹¹ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹² κατακρίνω, condemn. ¹³ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹⁴ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁵ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁶ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁷ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon.

πλεῖον Σολομῶνος¹ ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ 43
 τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων² τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,³ καὶ
 οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν⁴ ἐξῆλθον. 44
 Καὶ ἔλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,⁵ σεσαρωμένον⁶ καὶ κεκοσμημένον.⁷ 45
 Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
 πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ
 ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁸ τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ
 τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοῦ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 46
 εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Ἰδοῦ, ἡ 47
 μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. 48
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; Καὶ
 τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας⁹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς 49
 μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις 50
 γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου
 ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

¹ Σολομῶν, ὠνος, ὁ, Solomon. ² ἀνυδρος, waterless, dry. ³ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ⁴ ὅθεν, from where, from which. ⁵ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ⁶ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ⁷ κοσμέω, adorn, put into order. ⁸ χείρων, worse. ⁹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ **13**
 τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν **2**
 εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα¹ καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν²
 εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων, Ἴδού, **3**
 ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν **4**
 ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ³ καὶ κατέφαγεν⁴ αὐτά. **5**
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁵ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν· καὶ
 εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁷ γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁸ **6**
 ἐκαυματίσθη,⁹ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν¹⁰ ἐξηράνθη.¹¹ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν **7**
 ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹² καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι¹² καὶ ἀπέπνιξαν¹³ αὐτά. **8**
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν
 ἑκατόν,¹⁴ ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹⁵ ὃ δὲ τριάκοντα.¹⁶ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν **9**
 ἀκουέτω.

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς **10**
 αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ **11**
 μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις **12**
 γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ
 ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι **13**

¹ ἐμβαίνω, embark. ² αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ³ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ⁵ πετρώδης, rocky, stony. ⁶ ἐξανατέλλω, spring up, spring up out. ⁷ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁸ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁹ καυματίζω, burn up, scorch. ¹⁰ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹¹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹² ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30.

βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.

Καὶ ἀναπληροῦται¹ αὐτοῖς ἡ προφητεία² Ἡσαΐου,³ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ⁴ 14

ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνήτε: καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15

Ἐπαχύνθη⁵ γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως⁶

ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν:⁷ μήποτε ἴδωσιν τοῖς

ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν, καὶ

ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι 16

βλέπουσιν: καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι 17

πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν⁸ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ

εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε 18

τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς 19

βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ ἀρπάζει⁹ τὸ

ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. 20

Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹⁰ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ

εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν¹¹ ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ 21

πρόσκαιρός¹² ἐστιν: γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ¹³ διὰ τὸν λόγον,

εὐθὺς σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας¹⁴ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22

λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα¹⁵ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη¹⁶ τοῦ

πλούτου¹⁷ συμπνίγει¹⁸ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁹ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν 23

¹ ἀναπληρῶ, fill up, fulfill. ² προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁴ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁵ παχύνω, fatten. ⁶ βαρέως, with difficulty, heavily. ⁷ καμμύω, close (the eyes), close. ⁸ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁹ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹⁰ πετρώδης, rocky, stony. ¹¹ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ¹² πρόσκαιρος, temporary, passing. ¹³ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ¹⁴ ἄκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁵ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ¹⁶ ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹⁷ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹⁸ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁹ ἄκαρπος, unfruitful, barren.

γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών· ὃς
 δὴ¹ καρποφορεῖ,² καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,³ ὁ δὲ ἐξήκοντα,⁴ ὁ δὲ τριάκοντα.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν⁶ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη⁷ ἡ βασιλεία τῶν 24
 οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ἐν δὲ 25
 τῷ καθεύδειν⁸ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν
 ζιζάνια,⁹ ἀνὰ¹⁰ μέσον τοῦ σίτου,¹¹ καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν¹² ὁ 26
 χόρτος¹³ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.⁹ 27
 Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου¹⁴ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ
 καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; Πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια;⁹ Ὁ δὲ 28
 ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ,
 Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν¹⁵ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ· μήποτε, 29
 συλλέγοντες¹⁵ τὰ ζιζάνια,⁹ ἐκριζώσητε¹⁶ ἅμα¹⁷ αὐτοῖς τὸν σῖτον.¹¹ Ἀφετε 30
 συναυξάνεσθαι¹⁸ ἀμφοτέρα¹⁹ μέχρι²⁰ τοῦ θερισμοῦ·²¹ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ
 θερισμοῦ²¹ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,²² Συλλέξατε¹⁵ πρῶτον τὰ ζιζάνια,⁹ καὶ
 δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας²³ πρὸς τὸ κατακαῦσαι²⁴ αὐτά· τὸν δὲ σῖτον¹¹
 συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην²⁵ μου.

¹ δὴ, also, indeed. ² καρποφορέω, bear fruit. ³ ἑκατόν, hundred, 100. ⁴ ἐξήκοντα, sixty, 60. ⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ⁶ παρατίθημι, set before, entrust. ⁷ ὁμοίω, make like, liken. ⁸ καθεύδω, sleep. ⁹ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹⁰ ἀνά, upwards, upon. ¹¹ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹² βλαστάνω, sprout, produce. ¹³ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁵ συλλέγω, collect, gather. ¹⁶ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹⁷ ἅμα, at the same time. ¹⁸ συναυξάνομαι, grow together. ¹⁹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²⁰ μέχρι, until, as far as (gen). ²¹ θερισμός, ου, ὁ, harvest, reaping. ²² θεριστής, ου, ὁ, reaper, harvester. ²³ δέσμη, ης, ἡ, bundle. ²⁴ κατακαίω, burn up, consume entirely. ²⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία 31

τῶν οὐρανῶν κόκκῳ² σινάπεως,³ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ

ἀγρῷ αὐτοῦ: ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων: ὅταν δὲ 32

αὐξηθῇ,⁴ μείζον τῶν λαχάνων⁵ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν

τὰ πετεινὰ⁶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν⁷ ἐν τοῖς κλάδοις⁸ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33

οὐρανῶν ζύμῃ,⁹ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν¹⁰ εἰς ἀλεύρου¹¹ σάτα¹² τρία,

ἕως οὗ ἐζυμώθη¹³ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς 34

παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ 35

προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι¹⁴

κεκρυμμένα¹⁰ ἀπὸ καταβολῆς¹⁵ κόσμου.

Τότε ἀφείδους τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: καὶ προσῆλθον 36

αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον¹⁶ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν

ζιζανίων¹⁷ τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ 37

καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος: 38

τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζάνια¹⁷

¹ παρατίθηναι, set before, entrust. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁵ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁶ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁷ κατασκηνοῶ, cause to dwell, settle. ⁸ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁹ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁰ κρύπτω, conceal, hide. ¹¹ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ¹² σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹³ ζυμώω, leaven, ferment. ¹⁴ ἐρεύγομαι, utter, proclaim. ¹⁵ καταβολή, ης, ἡ, foundation, depositing. ¹⁶ φράζω, explain, interpret. ¹⁷ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat.

εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· 39

ὁ δὲ θερισμὸς¹ συντέλεια² τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταὶ³ ἄγγελοί εἰσιν.

Ὡσπερ οὖν συλλέγεται⁴ τὰ ζιζάνια⁵ καὶ πυρὶ καίεται,⁶ οὕτως ἔσται ἐν 40

τῇ συντελείᾳ² τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς 41

ἄγγελους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν⁴ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ

σκάνδαλα⁷ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,⁸ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς 42

τὴν κάμινον⁹ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁰ καὶ ὁ βρυγμὸς¹¹ τῶν

ὀδόντων.¹² Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν¹³ ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ 43

πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ¹⁴ κεκρυμμένῳ¹⁵ ἐν 44

τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρῶν ἄνθρωπος ἔκρυψεν·¹⁵ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ

ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,¹⁶ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ¹⁷ ζητοῦντι 45

καλοὺς μαργαρίτας·¹⁸ ὃς εὐρῶν ἓνα πολύτιμον¹⁹ μαργαρίτην,¹⁸ ἀπελθὼν 46

πέπρακεν²⁰ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

¹ θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ² συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ³ θεριστής, οὐ, ὁ, reaper, harvester. ⁴ συλλέγω, collect, gather. ⁵ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁶ καίω, burn, ignite. ⁷ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁸ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁹ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹⁰ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹¹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹² ὀδούς, ὁ, tooth. ¹³ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ¹⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁶ πωλέω, sell. ¹⁷ ἔμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ¹⁸ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁹ πολύτιμος, very precious, costly. ²⁰ πιπράσκω, sell.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη¹ βληθείση εἰς τὴν 47
 θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους² συναγαγούση· ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, 48
 ἀναβιβάσαντες³ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,⁴ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν⁵ τὰ καλὰ
 εἰς ἀγγεῖα,⁶ τὰ δὲ σαπρὰ⁷ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ⁸ τοῦ 49
 αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν⁹ τοὺς πονηροὺς ἐκ
 μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁰ τοῦ πυρός· 50
 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹¹ καὶ ὁ βρυγμὸς¹² τῶν ὀδόντων.¹³

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, 51
 κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς¹⁴ εἰς 52
 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,¹⁵
 ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ¹⁶ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.¹⁷

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν¹⁸ 53
 ἐκεῖθεν· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα¹⁹ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ 54
 συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι²⁰ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν
 τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος²¹ 55
 υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
 Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς²² καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ 56

¹ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ² γένος, ους, τό, race, kind. ³ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ⁴ αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ⁵ συλλέγω, collect, gather. ⁶ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ⁷ σαπρός, rotten, worthless. ⁸ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁹ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁰ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹¹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹² βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹³ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁴ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁶ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁷ παλαιός, old, ancient. ¹⁸ μεταίρω, go away, depart. ¹⁹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ²⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²¹ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ²² Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josès.

πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσίν; Πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57
 ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν
 προφήτης ἄτιμος,¹ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι² αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58
 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν³ αὐτῶν.
 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁴ τὴν ἀκοήν⁵ Ἰησοῦ, 14
 καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν⁶ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής;⁷ αὐτὸς
 ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν⁸ ἐν αὐτῷ.
 Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν 3
 φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα⁹ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. 4
 Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων 5
 αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. 6
 Γενεσίων¹⁰ δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο¹¹ ἡ θυγάτηρ τῆς
 Ἡρωδιάδος⁹ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρρεσεν¹² τῷ Ἡρώδῃ: ὅθεν¹³ μεθ' ὅρκου¹⁴ 7
 ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα¹⁵ ὑπὸ 8
 τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι¹⁶ τὴν κεφαλὴν
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁷ Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους¹⁴ 9
 καὶ τοὺς συνανακειμένους¹⁷ ἐκέλευσεν δοθῆναι: καὶ πέμψας 10
 ἀπεκεφάλισεν¹⁸ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ 11

¹ ἄτιμος, without honor, dishonored. ² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ³ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁴ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ⁸ ἐνεργέω, work, effect. ⁹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁰ γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ¹¹ ὀρχέομαι, dance. ¹² ἄρέσκω, please, serve. ¹³ ὅθεν, from where, from which. ¹⁴ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁵ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ¹⁶ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹⁷ συνανακειμαι, recline at table with. ¹⁸ ἀποκεφαλίζω, behead.

αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹ καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ·² καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. 12

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν³ αὐτό:
καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁴ ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 13

κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ⁵ ἀπὸ τῶν

πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη⁶ 14

ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους⁷ αὐτῶν. Ὀψίας⁸ δὲ 15

γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἔρημός

ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα

ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς 16

εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρειάν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. 17

Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο

ἰχθύας.¹⁰ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους 18

ἀνακλιθῆναι¹¹ ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹² λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς

δύο ἰχθύας,¹⁰ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας¹³

ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ 20

ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·¹⁴ καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν

κλασμάτων,¹⁵ δώδεκα κοφίνους¹⁶ πλήρεις.¹⁷ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν 21

¹ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ² κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ³ θάπτω, bury. ⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁵ πεζῇ, by land, on foot. ⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ ἀρρωστος, sick, ill. ⁸ ὄψιος, late. ⁹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹² χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹³ κλάω, break. ¹⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁵ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁶ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁷ πλήρης, full.

ἄνδρες ὥσει¹ πεντακισχίλιοι,² χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι⁴ εἰς τὸ πλοῖον, 22

καὶ προάγειν⁵ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,⁶ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ 23

ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι:

ὁψίας⁷ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς 24

θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον⁸ ὑπὸ τῶν κυμάτων·⁹ ἦν γὰρ ἐναντίος¹⁰ ὁ

ἄνεμος. Τετάρτη¹¹ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ 25

Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ 26

ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,¹² λέγοντες ὅτι

Φάντασμα¹³ ἔστιν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν 27

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε·¹⁴ ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς 28

δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἐλθεῖν

ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος 29

περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν 30

ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη· καὶ ἄρξάμενος καταποντίζεσθαι¹⁵ ἔκραξεν,

λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας¹⁶ τὴν χεῖρα 31

ἐπελάβετο¹⁷ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε,¹⁸ εἰς τί ἐδίστασας;¹⁹ 32

Καὶ ἐμβάντων⁴ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν²⁰ ὁ ἄνεμος· οἱ δὲ ἐν τῷ 33

¹ ὥσει, like, about. ² πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ³ ἀναγκάζω, force, compel. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ προάγω, lead forth, go before. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ ὁψιος, late. ⁸ βασανίζω, torment, torture. ⁹ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁰ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹¹ τέταρτος, fourth. ¹² ταρασσω, trouble, agitate. ¹³ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ¹⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁵ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁸ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁹ διστάζω, doubt, waver. ²⁰ κοπάζω, stop, abate.

πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς¹ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες² ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.³ Καὶ ἐπιγινόντες αὐτὸν 34

οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον⁴

ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁵ ἔχοντας· καὶ 36

παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου⁶ τοῦ ἱματίου

αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.⁷

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ 15

Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν⁸ τὴν 2

παράδοσιν⁹ τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται¹⁰ τὰς χεῖρας αὐτῶν,

ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς 3

παραβαίνετε⁸ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν⁹ ὑμῶν; Ὁ γὰρ 4

θεὸς ἐνετείλατο,¹¹ λέγων, Τίμα¹² τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, Ὁ

κακολογῶν¹³ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω·¹⁴ ὑμεῖς δὲ λέγετε, 5

Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον,¹⁵ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθῃς,¹⁶

καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ¹² τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ 6

ἡκυρώσατε¹⁷ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν⁹ ὑμῶν· ὑποκριταί, 7

καλῶς προεφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,¹⁹ λέγων, Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς 8

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² διαπεράω, cross over, pass through. ³ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁷ διασώζω, save, bring safely to. ⁸ παραβαίνω, go aside, transgress. ⁹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹⁰ νίπτω, wash. ¹¹ ἐντελλομαι, command, give orders. ¹² τιμάω, honor, value at a price. ¹³ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁴ τελευτάω, die, end. ¹⁵ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁶ ὠφελέω, profit, help. ¹⁷ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ¹⁸ ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah.

οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσιν¹ με τιμᾷ,² ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
 πόρρω³ ἀπέχει⁴ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁵ δὲ σέβονται⁶ με, διδάσκοντες 9
 διδασκαλίας⁷ ἐντάλματα⁸ ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, 10
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε. Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα 11
 κοινοῖ⁹ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο
 κοινοῖ⁹ τὸν ἄνθρωπον. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον 12
 αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα φυτεία,¹⁰ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν¹¹ ὁ πατήρ 13
 μου ὁ οὐράνιος,¹² ἐκριζωθήσεται.¹³ Ἀφετε αὐτούς· ὁδηγοί¹⁴ εἰσιν τυφλοὶ 14
 τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,¹⁵ ἀμφότεροι¹⁶ εἰς βόθυνον¹⁷
 πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον¹⁸ ἡμῖν τὴν 15
 παραβολὴν ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν¹⁹ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί²⁰ 16
 ἐστε; Οὐπω²¹ νοεῖτε²² ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον²³ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν 17
 κοιλίαν²⁴ χωρεῖ,²⁵ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα²⁶ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα 18
 ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κάκεῖνα²⁷ κοινοῖ⁹ τὸν
 ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοί²⁸ πονηροί, 19
 φόνοι,²⁹ μοιχεῖαι,³⁰ πορνεῖαι, κλοπαί,³¹ ψευδομαρτυρίαι,³² βλασφημίαι·³³ 20

¹ χεῖλος, οὖς, τό, lip, edge. ² τιμᾷ, honor, value at a price. ³ πόρρω, far (away), far. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ μάτην, in vain, no end. ⁶ σέβομαι, reverence, worship. ⁷ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ⁸ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ⁹ κοινώω, make common, defile. ¹⁰ φυτεία, ας, ἡ, plant. ¹¹ φυτεύω, plant. ¹² οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹³ ἐκριζώω, uproot, root out. ¹⁴ ὁδηγός, οὗ, ὁ, leader, guide. ¹⁵ ὁδηγέω, lead, guide. ¹⁶ ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁷ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁸ φράζω, explain, interpret. ¹⁹ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ²⁰ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ²¹ οὐπω, not yet. ²² νοέω, understand, consider. ²³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁵ χωρέω, make room for, hold. ²⁶ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine. ²⁷ κάκεῖνος, and he, and she. ²⁸ διαλογισμός, οὗ, ὁ, reasoning, questioning. ²⁹ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ³⁰ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ³¹ κλοπή, ἥς, ἡ, theft, thieving. ³² ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ³³ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα¹ τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτους² χερσὶν φαγεῖν
οὐ κοινοῖ¹ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν³ εἰς τὰ μέρη Τύρου⁴ καὶ 21
Σιδῶνος.⁵ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία⁶ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁷ ἐκείνων ἐξελθοῦσα 22
ἐκραύγασεν⁸ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαυὶδ· ἡ θυγάτηρ
μου κακῶς⁹ δαιμονίζεται.¹⁰ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ 23
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἡρώτων αὐτόν, λέγοντες, Ἀπόλυσον
αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν¹¹ ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ 24
ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ 25
ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει¹² μοι. Ὁ δὲ 26
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ
βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹³ Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹³ 27
ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων¹⁴ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης¹⁵ τῶν κυρίων
αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ὡ¹⁶ γύναι, μεγάλη σου ἡ 28
πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς
ᾠρας ἐκείνης.

¹ κοινόω, make common, defile. ² ἀνίπτως, unwashed. ³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁶ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ⁷ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁸ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹¹ ὀπισθεν, behind, after. ¹² βοήθew, come to the aid of. ¹³ κυνάριον, ου, τό, little dog. ¹⁴ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁵ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁶ ὦ, Oh! omega.

Καὶ μεταβὰς¹ ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας: 29

καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι 30

πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,² τυφλούς, κωφούς,³ κυλλούς,⁴ καὶ

ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν⁵ αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ

ἐθεράπευσεν αὐτούς: ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφούς³ 31

λαλοῦντας, κυλλούς⁴ ὑγιείς,⁶ χωλούς² περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς

βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32

Σπλαγχνίζομαι⁷ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν⁸ μοι,

καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις⁹ οὐ θέλω,

μήποτε ἐκλυθῶσιν¹⁰ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 33

Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ¹¹ ἄρτοι τοσοῦτοι,¹² ὥστε χορτάσαι¹³ ὄχλον

τοσοῦτον;¹² Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ 34

εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.¹⁴ Καὶ ἐκέλευσεν τοῖς ὄχλοις ἀναπσεῖν¹⁵ 35

ἐπὶ τὴν γῆν: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,¹⁶ 36

εὐχαριστήσας ἔκλασεν,¹⁷ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ

μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν:¹³ καὶ ἦραν τὸ 37

περισεῦον τῶν κλασμάτων,¹⁸ ἑπτὰ σφυρίδας¹⁹ πλήρεις.²⁰ Οἱ δὲ 38

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² χωλός, lame, deprived of a foot. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ κυλλός, crippled, lame. ⁵ ῥίπτω, throw, cast. ⁶ ὑγιής, whole, healthy. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ προσμένω, wait longer, remain. ⁹ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹⁰ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹¹ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹² τοσοῦτος, so great, so much. ¹³ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁴ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁶ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁷ κλάω, break. ¹⁸ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁹ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²⁰ πλήρης, full.

ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι¹ ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. 39

Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη² εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια³

Μαγδαλά.⁴

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι⁵ πειράζοντες 16

ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι⁶ αὐτοῖς. Ὁ δὲ 2

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁψίας⁷ γενομένης λέγετε, Εὐδία·⁸ πυρράζει⁹

γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωῒ,¹⁰ Σήμερον χειμῶν·¹¹ πυρράζει⁹ γὰρ στυγνάζων 3

ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,¹³ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε

διακρίνειν,¹⁴ τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ 4

μοιχαλὶς¹⁵ σημεῖον ἐπιζητεῖ·¹⁶ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ

σημεῖον Ἰωνᾶ¹⁷ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹⁸ αὐτοὺς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἔλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁹ ἐπελάθοντο²⁰ ἄρτους λαβεῖν. 5

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε²¹ ἀπὸ τῆς ζύμης²² τῶν 6

Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁵ Οἱ δὲ διελογίζοντο²³ ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες 7

ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί 8

διαλογίζεσθε²³ ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι,²⁴ ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω 9

νοεῖτε,²⁶ οὐδὲ μνημονεύετε²⁷ τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,²⁸

¹ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ² ἐμβαίνω, embark. ³ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁴ Μαγδαλά, ἡ, Magdala. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁷ ὄψιος, late. ⁸ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ⁹ πυρράζει, be (fiery) red, am red. ¹⁰ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹¹ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ¹² στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ διακρίνω, discriminate, judge. ¹⁵ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ¹⁶ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁷ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁰ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ²¹ προσέχω, take head of, attend to. ²² ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²³ διαλογίζομαι, debate, reason. ²⁴ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁵ οὐπω, not yet. ²⁶ νοέω, understand, consider. ²⁷ μνημονεύω, remember, make mention of. ²⁸ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

καὶ πόσους κοφίνους¹ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν 10
 τετρακισχιλίων,² καὶ πόσας σφυρίδας³ ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε,⁴ ὅτι οὐ 11
 περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν⁵ ἀπὸ τῆς ζύμης⁶ τῶν Φαρισαίων καὶ
 Σαδδουκαίων;⁷ Τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν⁵ ἀπὸ τῆς ζύμης⁶ 12
 τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁷

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας⁸ τῆς Φιλίππου ἡρώτα τοὺς 13
 μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν
 τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν,⁹ ἄλλοι δὲ 14
 Ἡλίαν: ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,¹⁰ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς 15
 δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ 16
 χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 17
 αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
 ἀπεκάλυψεν σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ 18
 λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ¹¹ οἰκοδομήσω μου τὴν
 ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι¹² ᾧδου¹³ οὐ κατισχύσουσιν¹⁴ αὐτῆς. Καὶ δώσω σοὶ 19
 τὰς κλεῖς¹⁵ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν: καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς,
 ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς: καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
 λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο¹⁶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα 20

¹ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ² τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ³ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁴ νοέω, understand, consider.

⁵ προσέχω, take head of, attend to. ⁶ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁷ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁸ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ⁹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹¹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹² πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹³ ᾧδος, ου, ὁ, Hades. ¹⁴ κατισχύω, overpower, prevail.

¹⁵ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ¹⁶ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν 21

ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ

ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμαῖν αὐτῷ 22

λέγων, Ὁ Γεώ² σοι, κύριε: οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς³ εἶπεν 23

τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν⁴ μου εἶ: ὅτι οὐ

φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς 24

μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁵ ἑαυτόν,

καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ 25

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν

αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν: τί γὰρ ὠφελεῖται⁶ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν 26

κόσμον ὅλον κερδήσῃ,⁷ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;⁸ Ἡ τί δώσει

ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁹ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 27

ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων

αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν¹⁰ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω 28

ὑμῖν, εἰσὶν τινες ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται¹¹ θανάτου, ἕως

ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

¹ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ² ὤλεως, gracious, merciful. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ σκάνδαλον, οὐ, τό, cause of stumbling, snare. ⁵ ἀπαρνεομαι, deny, refuse. ⁶ ὠφελέω, profit, help. ⁷ κερδαίνω, gain, win. ⁸ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁹ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ¹⁰ πράξις, εως, ή, deed, function. ¹¹ γεύομαι, taste, experience.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ **17**
 Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει² αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν³
 κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη⁴ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν⁵ τὸ **2**
 πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ
 φῶς. Καὶ ἰδού, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ **3**
 συλλαλοῦντες.⁶ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν **4**
 ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς,⁷ σοὶ μίαν,
 καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, νεφέλη **5**
 φωτεινὴ⁸ ἐπεσκίασεν⁹ αὐτούς: καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα,
 Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα:¹⁰ αὐτοῦ ἀκούετε. **6**
 Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ
 ἐφοβήθησαν σφόδρα.¹¹ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἥψατο αὐτῶν καὶ **7**
 εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες¹² δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς **8**
 αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο¹³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, **9**
 λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,¹⁴ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
 νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί **10**
 οὗν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς **11**

¹ ἕξ, six. ² ἀναφέρω, bring up, offer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁵ λάμπω, shine. ⁶ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁷ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ⁸ φωτεινός, bright, full of light. ⁹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁰ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹² ἐπαίρω, lift up, raise. ¹³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁴ ὄραμα, τος, τό, vision, spectacle.

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ
 ἀποκαταστήσει¹ πάντα: λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ 12
 ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν οἱ 13
 μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ² εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσήλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
 γονυπετῶν³ αὐτόν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
 σεληνιάζεται⁴ καὶ κακῶς⁵ πάσχει: πολλάκις⁶ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ
 πολλάκις⁶ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ 16
 οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεῦσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, ὦ⁷ 17
 γενεὰ ἄπιστος⁸ καὶ διεστραμμένη,⁹ ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως
 πότε ἀνέξομαι¹⁰ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ 18
 Ἰησοῦς, καὶ ἐξήλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς¹¹
 ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' 19
 ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 20
 εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹² ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
 πίστιν ὡς κόκκον¹³ σινάπεως,¹⁴ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι¹⁵
 ἐντεῦθεν¹⁶ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:¹⁵ καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσκει¹⁷ ὑμῖν. Τοῦτο 21

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ³ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁴ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ πολλάκις, often, many times. ⁷ ὦ, Oh! omega. ⁸ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁹ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁰ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁴ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁵ μεταββαίνω, depart, leave. ¹⁶ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁷ ἀδυνατέω, be unable, be impossible.

δὲ τὸ γένος¹ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.²

Ἀναστρεφόμενων³ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22

Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ 23

ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ

ἐλυπήθησαν σφόδρα.⁴

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,⁵ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα⁶ 24

λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ

δίδραχμα;⁶ Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν⁷ 25

αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ

τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;⁸ Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν

ἀλλοτρίων;⁹ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.⁹ Ἔφη αὐτῷ ὁ 26

Ἰησοῦς, Ἄρα γε¹⁰ ἐλεύθεροί¹¹ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν 27

αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,¹² καὶ τὸν

ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν¹³ ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ,

εὐρήσεις στατήρα·¹⁴ ἐκείνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ¹⁵ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

¹ γένος, ους, τό, race, kind. ² νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ³ ἀναστρέφω, return, live. ⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁵ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁶ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ⁷ προφθάνω, anticipate, come before. ⁸ κῆνος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁹ ἀλλότριος, strange, foreign. ¹⁰ γέ, indeed, at least. ¹¹ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹² ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹³ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁴ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ¹⁵ ἀντί, instead of, in place of.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα¹ **18**
 μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ **2**
 Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω **3**
 ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε² καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς
 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει³ ἑαυτὸν ὡς τὸ **4**
 παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ **5**
 ὃς ἐὰν δέξῃται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται: ὃς **6**
 δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,
 συμφέρει⁴ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ⁵ μύλος⁶ ὄνικος⁷ εἰς τὸν τράχηλον⁸ αὐτοῦ,
 καὶ καταποντισθῇ⁹ ἐν τῷ πελάγει¹⁰ τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ **7**
 τῶν σκανδάλων: ¹¹ἀνάγκη¹² γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα: ¹¹πλὴν οὐαὶ
 τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον¹¹ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ **8**
 πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον¹³ αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: καλὸν σοι
 ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν¹⁴ ἢ κυλλόν,¹⁵ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο
 πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου **9**
 σκανδαλίζει σε, ἔξελε¹⁶ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: καλὸν σοι ἐστὶν
 μονόφθαλμον¹⁷ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν¹⁸ τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε¹⁹ ἐνὸς **10**

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² στρέφω, turn, am converted. ³ ταπεινῶ, humble, humiliate. ⁴ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁵ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁶ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁷ ὄνικος, of or for an ass. ⁸ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁹ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁰ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹² ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹³ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁵ κυλλός, crippled, lame. ¹⁶ ἔξαιρέω, take out, deliver. ¹⁷ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁸ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁹ καταφρονέω, think little of, despise.

τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς

διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 11

Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; 12

Ἐὰν γένηται τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν¹ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν:

οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,² ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ

πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει 13

ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα² τοῖς μὴ πεπλανημένοις. 14

Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς,

ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον³ αὐτὸν μεταξὺ⁴ 15

σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνοι. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁵ τὸν ἀδελφόν σου: 16

ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος

δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁶ αὐτῶν, 17

εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁶ ἔστω σοι

ὥσπερ ὁ ἐθνικός⁷ καὶ ὁ τελώνης.⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ 18

τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς,

ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο 19

ὑμῶν συμφωνήσωσιν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος¹⁰ οὗ ἐὰν

αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 20

¹ ἑκατόν, hundred, 100. ² ἐννέα, nine, 9. ³ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁴ μεταξὺ, between, after. ⁵ κερδαίνω, gain, win. ⁶ παρακούω, overhear, listen. ⁷ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁸ τελώνης, ου, ό, tax collector, collector of taxes. ⁹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁰ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter.

Οὗ¹ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν
μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις² ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ 21
ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;³ Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 22
Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις,³ ἀλλ' ἕως ἐβδομηκοντάκις⁴ ἐπτά. Διὰ τοῦτο 23
ὁμοιωθή⁵ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν
συνᾶραι⁶ λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ 24
συναίρειν,⁶ προσηνήχθη αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης⁷ μυρίων⁸ ταλάντων.⁹ Μὴ 25
ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ παραθῆναι,
καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ
ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, 26
μακροθύμησον¹¹ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεῖς¹² δὲ 27
ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον¹³ ἀφῆκεν
αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν συνδούλων¹⁴ αὐτοῦ, 28
ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹⁵ δηνάρια,¹⁶ καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,¹⁷
λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹⁴ αὐτοῦ εἰς 29
τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον¹¹ ἐπ' ἐμοί,
καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἠθέλεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς 30

¹ οὗ, where, when. ² ποσάκις, how often? how often. ³ ἐπτάκις, seven times. ⁴ ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ⁶ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁷ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁸ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹⁰ πιπράσκω, sell. ¹¹ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹³ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹⁴ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁷ πνίγω, choke, strangle.

φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι¹ 31
αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα·² καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν³ τῷ
κυρίῳ ἐαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ 32
κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν⁴ ἐκείνην
ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν 33
σύνδουλόν¹ σου, ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα· Καὶ ὀργισθεὶς⁵ ὁ κύριος αὐτοῦ 34
παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,⁶ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον
αὐτῷ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος⁷ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ 35
ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ
παραπτώματα⁸ αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν⁹ ἀπὸ τῆς 19
Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια¹⁰ τῆς Ἰουδαίας πέραν¹¹ τοῦ Ἰορδάνου.¹²
Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. 2
Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες
αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν
αἰτίαν;¹³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ’ 4
ἀρχῆς ἄρσεν¹⁴ καὶ θῆλυ¹⁵ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ἐνεκεν τούτου 5
καταλείψει¹⁶ ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ

¹ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ² σφόδρα, exceedingly, greatly. ³ διασαφέω, report, explain. ⁴ ὀφειλή, ἧς, ἡ, debt, duty. ⁵ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁶ βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ⁷ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁸ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁹ μεταίρω, go away, depart. ¹⁰ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁴ ἄρσεν, male. ¹⁵ θῆλυς, female, woman. ¹⁶ καταλείπει, leave, leave behind.

προσκολληθήσεται¹ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
 μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,² 6
 ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω.³ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο⁴ 7
 δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,⁵ καὶ ἀπολύσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι 8
 Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν⁶ ὑμῶν ἐπέτρεψεν⁷ ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς
 γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 9
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην,
 μοιχᾶται:⁸ καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.⁸ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ 10
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία⁹ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς
 γυναικός, οὐ συμφέρει¹⁰ γαμῆσαι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες 11
 χωροῦσιν¹¹ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,¹² 12
 οἵτινες ἐκ κοιλίας¹³ μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,¹²
 οἵτινες εὐνουχίσθησαν¹⁴ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,¹²
 οἵτινες εὐνούχισαν¹⁴ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ
 δυνάμενος χωρεῖν¹¹ χωρεῖτω.¹¹

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παῖδια, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ 13
 προσεύξεται: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 14
 Ἄφετε τὰ παῖδια, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με: τῶν γὰρ

¹ προσκολλάω, join closely, cleave to. ² συζεύγνυμι, join together, unite. ³ χωρίζω, separate, depart. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁶ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁰ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹¹ χωρέω, make room for, hold. ¹² εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ¹³ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁴ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate.

τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, 15
ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε 16
ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με 17
λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν
εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 18
εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις:¹ οὐ μοιχεύσεις:² οὐ κλέψεις:³ οὐ
ψευδομαρτυρήσεις:⁴ τίμα⁵ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, ἀγαπήσεις 19
τὸν πλησίον⁶ σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,⁷ Πάντα ταῦτα 20
ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁸ μου: τί ἔτι ὑστερῶ;⁹ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ 21
θέλεις τέλειος¹⁰ εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν¹¹ σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς
πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρόν¹² ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹³ ἀκολούθει μοι. 22
Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁷ τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος: ἦν γὰρ ἔχων
κτῆματα¹⁴ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως¹⁵ 23
πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω 24
ὑμῖν, εὐκοπώτερόν¹⁶ ἐστὶν κάμηλον¹⁷ διὰ τρυπήματος¹⁸ ῥαφίδος¹⁹
διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες 25
δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο²⁰ σφόδρα,²¹ λέγοντες, Τίς ἄρα²²

¹ φονεύω, kill, murder. ² μοιχεύω, commit adultery. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ τιμάω, honor, value at a price. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ⁸ νεότης, ἡ, youth, youthfulness. ⁹ ὑστερέω, lack, need. ¹⁰ τέλειος, complete, perfect. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ δεῦρο, until now, come here! ¹⁴ κτῆμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁵ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁶ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁷ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ¹⁸ τρυπήμα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ¹⁹ ῥαφίς, ἰδος, ἡ, needle. ²⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²² ἄρα, so? (introduces a question).

δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας¹ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ 26
 ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν² ἐστίν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. Τότε 27
 ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ
 ἠκολουθήσαμεν σοι: τί ἄρα³ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 28
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ⁴
 ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε
 καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ.
 Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, 29
 ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου,
 ἑκατονταπλασίονα⁵ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.⁶ Πολλοὶ 30
 δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁷ ὅστις 20
 ἐξῆλθεν ἄμα⁸ πρωῒ⁹ μισθώσασθαι¹⁰ ἐργάτας¹¹ εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹² αὐτοῦ. 2
 Καὶ συμφωνήσας¹³ μετὰ τῶν ἐργατῶν¹¹ ἐκ δηναρίου¹⁴ τὴν ἡμέραν,
 ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹² αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην 3
 ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ¹⁵ ἀργούς:¹⁶ καὶ ἐκείνοις εἶπεν, 4
 Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹² καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. 5
 Οἱ δὲ ἀπῆλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἑκτην¹⁷ καὶ ἐνάτην¹⁸ ὥραν,

¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ² ἀδύνατος, impossible, unable. ³ ἄρα, so? (introduces a question). ⁴ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ⁵ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁶ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁷ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁸ ἄμα, at the same time. ⁹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁰ μισθόω, hire, hire out. ¹¹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹² ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹³ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁵ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁶ ἀργός, inactive, idle. ¹⁷ ἕκτος, sixth. ¹⁸ ἕνατος, ninth.

ἐποίησεν ὡσαύτως.¹ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην² ὥραν ἐξελθὼν, εὔρεν 6
 ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,³ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἀργοί;³ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.⁴ Λέγει 7
 αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁵ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον
 λήψεσθε. Ὁψίας⁶ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος⁵ τῷ 8
 ἐπιτρόπῳ⁷ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁸ καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν
 μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ 9
 περὶ τὴν ἐνδεκάτην² ὥραν ἔλαβον ἀνὰ⁹ δηνάριον.¹⁰ Ἐλθόντες δὲ οἱ 10
 πρώτοι ἐνόμισαν¹¹ ὅτι πλείονα λήψονται: καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ⁹
 δηνάριον.¹⁰ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον¹² κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,¹³ λέγοντες 11
 ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους¹⁴ ἡμῖν αὐτοὺς
 ἐποίησας, τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος¹⁵ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹⁶ 13
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹⁷ οὐκ ἀδικῶ σε: οὐχὶ δηναρίου
 συνεφώνησάς¹⁸ μοι; Ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπάγε: θέλω δὲ τοῦτῳ τῷ ἐσχάτῳ 14
 δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ 15
 ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως¹⁹ ἔσονται οἱ 16
 ἔσχατοι πρόωτοι, καὶ οἱ πρόωτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²⁰
 ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.²¹ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα 17

¹ ὡσαύτως, likewise. ² ἐνδέκατος, eleventh. ³ ἀργός, inactive, idle. ⁴ μισθόω, hire, hire out. ⁵ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ ἐπίτροπος, οὐ, ὁ, guardian, steward. ⁸ ἐργάτης, οὐ, ὁ, workman, laborer. ⁹ ἀνά, upwards, upon. ¹⁰ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ¹¹ νομίζω, suppose, think. ¹² γογγύζω, mutter, murmur. ¹³ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ¹⁴ ἴσος, equal, identical. ¹⁵ βάρος, οὐς, τό, burden, weight. ¹⁶ καύσων, ὄνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁷ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ¹⁸ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁹ οὕτως, thus, so. ²⁰ κλητός, called, summoned. ²¹ ἐκλεκτός, chosen, elect.

παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητάς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
 Ἴδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 18
 παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν
 αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι² 19
 καὶ μαστιγῶσαι³ καὶ σταυρῶσαι: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
 Τότε προσήλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου⁴ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, 20
 προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; 21
 Λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου,
 καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁵ σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 22
 εἶπεν, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω
 πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ 23
 βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν
 μου καὶ ἐξ εὐωνύμων⁵ μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται
 ὑπὸ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν⁷ περὶ τῶν 24
 δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν, Οἶδατε ὅτι 25
 οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁸ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
 κατεξουσιάζουσιν⁹ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὃς ἐὰν 26

¹ κατακρίνω, condemn. ² ἐμπαῖζω, mock. ³ μαστιγῶ, whip, lash. ⁴ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ ἠγανακτέω, be indignant, am angry. ⁸ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁹ κατεξουσιάζω, exercise authority over.

θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν 27

ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ 28

ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

λύτρον¹ ἀντὶ² πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. 29

Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς

παράγει,³ ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ 31

ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁴ Οἱ δὲ μείζον ἔκραζον,

λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς 32

ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, 33

Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεὶς⁵ δὲ ὁ Ἰησοῦς 34

ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ

ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγὴ⁶ πρὸς τὸ ὄρος 21

τῶν Ἐλαιῶν,⁷ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, 2

Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι⁸ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε

ὄνον⁹ δεδεμένην, καὶ πῶλον¹⁰ μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ 3

ἐὰν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειαν ἔχει· εὐθέως δὲ

¹λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ²ἀντί, instead of, in place of. ³παράγω, pass by, depart. ⁴σιωπάω, be silent, keep silence. ⁵σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ⁷ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁸ἀπέναντι, over against, before. ⁹ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹⁰πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass.

ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 4
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς 5
 σου ἔρχεταιί σοι, πραῦς¹ καὶ ἐπιβεβηκώς² ἐπὶ ὄνον³ καὶ πῶλον⁴ υἱὸν
 ὑποζυγίου.⁵ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς 6
 προσέταξεν⁶ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον³ καὶ τὸν πῶλον⁴ καὶ 7
 ἐπέθηκαν ἐπάνω⁷ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν⁸ ἐπάνω⁷
 αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν⁹ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ: 8
 ἄλλοι δὲ ἔκοπτον¹⁰ κλάδους¹¹ ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννουν⁹ ἐν τῇ
 ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹² καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, 9
 λέγοντες, Ὡσαννὰ¹³ τῷ υἱῷ Δαυὶδ: εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
 ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννὰ¹³ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁴ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς 10
 Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹⁵ πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ 11
 ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹⁶ τῆς
 Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12
 πωλοῦντας¹⁷ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας¹⁸ τῶν
 κολλυβιστῶν¹⁹ κατέστρεψεν,²⁰ καὶ τὰς καθέδρας²¹ τῶν πωλούντων¹⁷ τὰς
 περιστεράς.²² Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 13

¹ πραῦς, gentle, mild. ² ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ³ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁵ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ⁶ προστάσσω, command, order. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ⁹ στρώννω, spread, furnish. ¹⁰ κόπτω, strike, smite. ¹¹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹² προάγω, lead forth, go before. ¹³ Ὡσαννά, hosanna. ¹⁴ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁵ σείω, shake. ¹⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁷ πωλέω, sell. ¹⁸ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁹ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ²⁰ καταστρέφω, overturn, destroy. ²¹ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ²² περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον¹ ληστῶν.² 14

Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ³ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια⁴ ἃ 15 ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας⁵ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, Ὡσαννά⁶ τῷ υἱῷ Δαυὶδ, ἠγανάκτησαν,⁷ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί 16 οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε⁸ ἀνέγνωτε ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων⁹ καὶ θηλαζόντων¹⁰ κατηρτίσω¹¹ αἶνον;¹² Καὶ 17 καταλιπὼν¹³ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹⁴ καὶ ἠϋλίσθη¹⁵ ἐκεῖ.

Πρωῖας¹⁶ δὲ ἐπανάγων¹⁷ εἰς τὴν πόλιν, ἐπεινάσεν.¹⁸ Καὶ ἰδὼν συκῆν¹⁹ μίαν 18 ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα²⁰ μόνον: καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι²¹ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη²² παραχρῆμα²³ ἡ συκῆ.¹⁹ Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ 20 ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα²³ ἐξηράνθη²² ἡ συκῆ;¹⁹ 21 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,²⁴ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς¹⁹ ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ²⁵ τῷ ὅρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, 22

¹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁶ ὦσαννά, hosanna. ⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ νήπιος, infant, child. ¹⁰ θηλάζω, suckle, nurse. ¹¹ καταρτίζω, mend, fit. ¹² αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹³ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ ἠϋλίσσεται, spend the night, lodge. ¹⁶ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁷ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁹ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ²⁰ φύλλον, ου, τό, leaf. ²¹ μηκέτι, no longer. ²² ξηραίνω, dry up, parch. ²³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ²⁴ διακρίνω, discriminate, judge. ²⁵ καὶ, and if, even if.

λήψεσθε.

Καὶ ἔλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσήλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς 23
καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;
Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 24
αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν
ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου πόθεν ἦν; Ἐξ 25
οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο² παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες,
Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;
Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ 26
ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, 27
Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ 28
προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ
ἀμπελῶνι³ μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω· ὕστερον⁴ δὲ 29
μεταμεληθεὶς,⁵ ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁶ 30
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31
ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι⁷ καὶ αἱ πόρναι⁸
προάγουσιν⁹ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁶ ὡσαύτως, likewise. ⁷ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ⁹ προάγω, lead forth, go before.

Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ τελῶναι¹
καὶ αἱ πόρναι² ἐπίστευσαν αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε³
ὕστερον⁴ τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁵ ὅστις 33
ἐφύτευσεν⁶ ἀμπελῶνα,⁷ καὶ φραγμὸν⁸ αὐτῷ περιέθηκεν,⁹ καὶ ὠρυξεν¹⁰ ἐν
αὐτῷ ληνόν,¹¹ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹² καὶ ἐξέδοτο¹³ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁴
καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁵ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν 34
τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργούς,¹⁴ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. 35
Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁴ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,¹⁶ ὃν δὲ
ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹⁷ Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους 36
πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.¹⁸ Ὑστερον⁴ δὲ 37
ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, Ἐντραπήσονται¹⁹ τὸν
υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹⁴ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός 38
ἐστὶν ὁ κληρονόμος:²⁰ δεῦτε,²¹ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατὰσχωμεν²²
τὴν κληρονομίαν²³ αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ 39
ἀμπελῶνος⁷ καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,⁷ 40
τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς¹⁴ ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς²⁴ 41

¹ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ³ μεταμελομαι, regret, repent. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁶ φυτεύω, plant. ⁷ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁸ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁹ περιτίθῃμι, place around, put around. ¹⁰ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹¹ ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹² πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹³ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁴ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁵ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁶ δέρω, beat, flay. ¹⁷ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁸ ὡσαύτως, likewise. ¹⁹ ἐντρέπω, turn about, reverence. ²⁰ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ²¹ δεῦτε, come!. ²² κατέχω, hold back, hold fast. ²³ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ²⁴ κακῶς, badly, evilly.

ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα¹ ἐκδώσεται² ἄλλοις γεωργοῖς,³
οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει 42
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε⁴ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν
ἀπεδοκίμασαν⁵ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:⁶
παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστή⁷ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; 43
Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ
δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44
λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται:⁸ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει⁹ αὐτόν. Καὶ 45
ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ
ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, 46
ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ¹⁰ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, 22

Ὡμοιώθη¹¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν
γάμους¹² τῷ υἱῷ αὐτοῦ: καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι 3
τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,¹² καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν 4
ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἰδού, τὸ
ἄριστόν¹³ μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί¹⁴ μου καὶ τὰ σιτιστὰ¹⁵ τεθυμένα,¹⁶ καὶ
πάντα ἔτοιμα:¹⁷ δεῦτε¹⁸ εἰς τοὺς γάμους.¹² Οἱ δὲ ἀμελήσαντες¹⁹ ἀπῆλθον, 5

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ³ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁴ οὐδέποτε, never. ⁵ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁶ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁷ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁸ συνθλάω, break, break in pieces. ⁹ λικμάω, crush, scatter. ¹⁰ ἐπειδὴ, since, because. ¹¹ ὁμοιόω, make like, liken. ¹² γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹³ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁴ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ¹⁵ σιτιστός, fattened. ¹⁶ θύω, sacrifice, kill. ¹⁷ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁸ δεῦτε, come!. ¹⁹ ἀμελέω, neglect, be unconcerned.

ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν¹ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ 6
κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν² καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ 7
ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,³ καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα⁴
αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς⁵ ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.⁶
Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος⁷ ἑτοιμός⁸ ἐστίν, οἱ δὲ 8
κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους⁹ τῶν ὁδῶν, 9
καὶ ὅσους ἂν εὔρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.⁷ Καὶ ἐξελθόντες οἱ 10
δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηροὺς
τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος⁷ ἀνακειμένων.¹⁰ Εἰσελθὼν δὲ ὁ 11
βασιλεὺς θεάσασθαι¹¹ τοὺς ἀνακειμένους¹⁰ εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ
ἐνδεδυμένον ἔνδυμα¹² γάμου·⁷ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,¹³ πῶς εἰσῆλθες 12
ᾧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα¹² γάμου;⁷ Ὁ δὲ ἐφिमώθη.¹⁴ Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς 13
τοῖς διακόνοις, Δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ
ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹⁵ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁶ καὶ ὁ
βρυγμὸς¹⁷ τῶν ὁδόντων.¹⁸ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,¹⁹ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. 14

¹ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ² ὕβριζω, mistreat, insult. ³ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁴ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ⁵ φονεὺς, έως, ὁ, murderer. ⁶ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁸ ἑτοιμος, ready, prepared. ⁹ διέξοδος, ου, ἡ, outlet, way out. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ θεάομαι, look at, behold. ¹² ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹³ ἑταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹⁴ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁵ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁶ κλαυθμός, οῦ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁷ βρυγμός, οῦ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁸ ὁδός, ὁ, tooth. ¹⁹ κλητός, called, summoned. ²⁰ ἐκλεκτός, chosen, elect.

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
 παγιδεύσωσιν² ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν 16
 μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,³ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ,
 καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει⁴ σοι περὶ
 οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι 17
 δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον⁵ Καίσαρι, ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν 18
 πονηρίαν⁶ αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;⁷ Ἐπιδείξατέ⁸ μοι τὸ 19
 νόμισμα⁹ τοῦ κήνσου.⁵ Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.¹⁰ Καὶ λέγει 20
 αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹¹ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹² Λέγουσιν αὐτῷ, 21
 Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ
 τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν 22
 ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,¹³ οἱ λέγοντες μὴ εἶναι 23
 ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς 24
 εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει¹⁴ ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25
 Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν·¹⁵
 καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26

¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ² παγιδεύω, ensnare, entrap. ³ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁴ μέλει, it is a care, it concerns. ⁵ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁶ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁷ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁹ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ¹⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹¹ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹² ἐπιγραφή, ἧς, ἡ, inscription, title. ¹³ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁴ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ¹⁵ τελευτάω, die, end.

Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον¹ δὲ 27
 πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ 28
 ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 29
 αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. 30
 Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται,² ἀλλ' ὡς
 ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, 31
 οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς 32
 Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς
 νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο³ ἐπὶ τῇ 33
 διδαχῇ αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν⁴ τοὺς Σαδδουκαίους,⁵ 34
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁶ 35
 πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
 νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν ὅλῃ 37
 καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁷ σου. Αὕτη 38
 ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, Ἀγαπήσεις 39
 τὸν πλησίον⁸ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ 40
 νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.⁹

¹ ὕστερον, lastly, afterward. ² ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ φιμώω, muzzle, silence. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ νομικός, pertaining to the law. ⁷ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁸ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁹ κρεμάννυμι, hang, hang up.

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί 41
 ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱὸς ἐστίν; Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ 42
 Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, 43
 λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ 44
 τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν 45
 κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι 46
 λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέν² τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν
 οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, Ἐπὶ 23
 τῆς Μωσέως καθέδρας³ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· 3
 πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ
 ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁴ 4
 γὰρ φορτία⁵ βαρέα⁶ καὶ δυσβάστακτα,⁷ καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁸
 τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ⁹ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι¹⁰ αὐτά. 5
 Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι¹¹ τοῖς ἀνθρώποις·
 πλατύνουσιν¹² δὲ τὰ φυλακτήρια¹³ αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹⁴ τὰ
 κράσπεδα¹⁵ τῶν ἱματίων αὐτῶν· φιλοῦσίν τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁶ ἐν τοῖς 6
 δείπνοις,¹⁷ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας¹⁸ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς 7

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² τολμᾶω, dare, endure. ³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁴ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁶ βαρὺς, heavy, burdensome. ⁷ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁸ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁰ κινέω, move, stir. ¹¹ θεάομαι, look at, behold. ¹² πλατύνω, broaden, enlarge. ¹³ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹⁴ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁶ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁷ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁸ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor.

ἀσπασμοὺς¹ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,² καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί,
 ῥαββί: ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,³ 8
 ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε 9
 ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς: εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 10
 Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί:³ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής,³ ὁ χριστός.
 Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει⁴ ἐαυτόν, 11
 ταπεινωθήσεται:⁵ καὶ ὅστις ταπεινώσει⁵ ἐαυτόν, ὑψωθήσεται.⁴

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι κατεσθίετε⁷ τὰς 13
 οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁸ μακρὰ⁹ προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο
 λήψεσθε περισσότερον¹⁰ κρίμα. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, 14
 ὑποκριταί,⁶ ὅτι κλείετε¹¹ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν
 ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε
 εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι περιάγετε¹² τὴν 15
 θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹³ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹⁴ καὶ ὅταν γένηται,
 ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹⁵ διπλότερον¹⁶ ὑμῶν.

¹ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ³ καθηγητής, οὐ, ὁ, teacher, leader. ⁴ ὑψώω, lift up, exalt. ⁵ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁶ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ⁸ πρόφασις, εὖς, ἡ, pretense, pretext. ⁹ μακρός, long, far distant. ¹⁰ περισσός, excessive, abundant. ¹¹ κλείω, shut, shut up. ¹² περιάγω, lead around, go about. ¹³ ξηρός, dry, withered. ¹⁴ προσήλυτος, οὐ, ὁ, proselyte, convert. ¹⁵ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁶ διπλός, double, two-fold.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν 16
 ἐστίν· ὃς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ χρυσῷ² τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ³ καὶ 17
 τυφλοί· τίς γὰρ μεῖζων ἐστίν, ὁ χρυσός,² ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων τὸν χρυσόν²
 ; Καί, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,⁴ οὐδέν ἐστίν· ὃς δ' ἂν ὁμόση 18
 ἐν τῷ δώρῳ⁵ τῷ ἐπάνω⁶ αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ³ καὶ τυφλοί· τί γὰρ 19
 μεῖζον, τὸ δῶρον,⁵ ἢ τὸ θυσιαστήριον⁴ τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον;⁵ Ὁ οὖν 20
 ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ⁴ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁶
 αὐτοῦ· καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι 21
 αὐτόν· καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν 22
 τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁶ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁷ ὅτι ἀποδεκατοῦτε⁸ τὸ 23
 ἡδύοσμον⁹ καὶ τὸ ἄνηθον¹⁰ καὶ τὸ κύμινον,¹¹ καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα¹²
 τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι,
 κάκεῖνα¹³ μὴ ἀφίεναι. Ὅδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες¹⁴ τὸν κώνωπα,¹⁵ 24
 τὴν δὲ κάμηλον¹⁶ καταπίνοντες.¹⁷

¹ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ² χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ³ μωρός, foolish, stupid. ⁴ θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ⁵ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁹ ἡδύοσμον, οὐ, τό, mint, peppermint. ¹⁰ ἄνηθον, οὐ, τό, dill, anise. ¹¹ κύμινον, οὐ, τό, cummin, cumin. ¹² βαρύς, heavy, burdensome. ¹³ κάκεῖνος, and he, and she. ¹⁴ διυλίζω, filter out, strain out. ¹⁵ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁶ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ¹⁷ καταπίνω, drink down, swallow.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι καθαρίζετε τὸ 25
 ἔξωθεν² τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,³ ἔσωθεν⁴ δὲ γέμουσιν⁵ ἐξ
 ἀρπαγῆς⁶ καὶ ἀδικίας. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς⁷ 26
 τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,³ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς⁸ αὐτῶν
 καθαρὸν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι παρομοιάζετέ⁹ 27
 τάφοις¹⁰ κεκονιαμένοις,¹¹ οἵτινες ἔξωθεν² μὲν φαίνονται ὡραῖοι,¹² ἔσωθεν
 δὲ γέμουσιν⁵ ὀστέων¹³ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁴ Οὕτως καὶ 28
 ὑμεῖς ἔξωθεν² μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν⁴ δὲ μεστοί¹⁵
 ἐστε ὑποκρίσεως¹⁶ καὶ ἀνομίας.¹⁷

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς 29
 τάφους¹⁰ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτέ¹⁸ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ 30
 λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν
 κοινωνοὶ¹⁹ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε 31
 ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων²⁰ τοὺς προφῆτας· καὶ ὑμεῖς 32
 πληρώσατε τὸ μέτρον²¹ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὁφεις,²² γεννήματα²³ 33
 ἐχιδνῶν,²⁴ πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;²⁵ Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, 34

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² ἔξωθεν, from without, outside (gen). ³ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ⁴ ἔσωθεν, from within, within. ⁵ γέμω, fill, am full of. ⁶ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ⁷ ἐντός, inside, among. ⁸ ἐκτός, aside from, besides. ⁹ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹⁰ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹¹ κονίαω, whitewash. ¹² ὡραῖος, beautiful, fair. ¹³ ὀστέον, τό, bone. ¹⁴ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹⁵ μεστός, full. ¹⁶ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁸ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁹ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ²⁰ φονεύω, kill, murder. ²¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²² ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁴ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²⁵ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna.

ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς¹ καὶ γραμματεῖς· καὶ
ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε² ἐν
ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ 35
ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος
Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου³ υἱοῦ Βαραχίου,⁴ ὃν
ἐφονεύσατε⁵ μεταξὺ⁶ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.⁷ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν 36
ὅτι ἥξει πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφήτας καὶ 37
λιθοβολοῦσα⁸ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁹ ἠθέλησα
ἐπισυναγαγεῖν¹⁰ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹¹ ἐπισυνάγει¹⁰ ὄρνις¹² τὰ
νοσσία¹³ ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁴ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται 38
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδῃτε ἀπ' ἄρτι ἕως 39
ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ 24
μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδείξαι¹⁵ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς¹⁶ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 2
εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ
ᾧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁷

¹ σοφός, wise. ² μαστιγώω, whip, lash. ³ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁴ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ μεταξὺ, between, after. ⁷ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁸ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁹ ποσάκις, how often? how often. ¹⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹¹ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹² ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹³ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹⁴ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ¹⁵ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁶ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ¹⁷ καταλύω, destroy, lodge.

Καθημένους δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹ προσήλθον αὐτῷ οἱ 3
 μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ
 σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας,² καὶ τῆς συντελείας³ τοῦ αἰῶνος; Καὶ 4
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 5
 Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ
 χριστός; καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους⁴ 6
 καὶ ἀκοὰς⁵ πολέμων·⁴ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·⁶ δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι,
 ἀλλ' οὐπω ἐστὶν τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ 7
 βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ⁷ καὶ λοιμοὶ⁸ καὶ σεισμοὶ⁹
 κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.¹⁰ Τότε παραδώσουσιν 8
 ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ
 πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται 10
 πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ 11
 πολλοὶ ψευδοπροφήται¹¹ ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ 12
 διὰ τὸ πληθυνθῆναι¹² τὴν ἀνομίαν,¹³ ψυγήσεται¹⁴ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν·
 ὁ δὲ ὑπομείνας¹⁵ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο 13
 τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ¹⁶ εἰς μαρτύριον¹⁷
 πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος.

¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ² παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁴ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁶ θροέω, disturb, agitate. ⁷ λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ⁸ λοιμός, ου, ὁ, pestilence, plague. ⁹ σεισμός, ου, ὁ, earthquake, storm. ¹⁰ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹¹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹² πληθύνω, multiply, increase. ¹³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁴ ψύχω, cool, grow cold. ¹⁵ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁶ οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ¹⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹ τῆς ἐρημώσεως,² τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιήλ τοῦ 15
 προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων νοείτω³ – τότε οἱ ἐν 16
 τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη: ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος⁴ μὴ 17
 καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ 18
 ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁵ 19
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις⁶ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε 20
 δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ⁷ ὑμῶν χειμῶνος,⁸ μηδὲ σαββάτω. Ἔσται γὰρ 21
 τότε θλίψις μεγάλη, οἷα⁹ οὐ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν,
 οὐδ’ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν¹⁰ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν 22
 ἐσώθη πᾶσα σάρξ: διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹¹ κολοβωθήσονται¹⁰ αἱ ἡμέραι
 ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ 23
 πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹² καὶ ψευδοπροφῆται,¹³ 24
 καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,¹⁴ ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν,
 καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.¹¹ Ἰδοὺ, προεῖρηκα¹⁵ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, 25
 Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε: Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,¹⁶ μὴ
 πιστεύσητε. Ὡς περ γὰρ ἡ ἀστραπή¹⁷ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁸ καὶ 27
 φαίνεται ἕως δυσμῶν,¹⁹ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία²⁰ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτώμα,²¹ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.²² 28

¹ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ² ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ³ νοέω, understand, consider. ⁴ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁵ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶ θηλάζω, suckle, nurse. ⁷ φυγὴ, ἡς, ἡ, flight. ⁸ χειμῶν, ὠνος, ὁ, winter, storm. ⁹ οἷος, such as, of what kind. ¹⁰ κολοβόω, curtail, shorten. ¹¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹² ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ¹³ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁴ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹⁵ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹⁶ ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁷ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁸ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁹ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ²⁰ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ²¹ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ²² ἀετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture.

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,¹ 29

καὶ ἡ σελήνη² οὐ δώσει τὸ φέγγος³ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες⁴ πεσοῦνται ἀπὸ

τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.⁵ Καὶ τότε 30

φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε

κόψονται⁶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης

πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος⁷ φωνῆς 31

μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν⁸ τοὺς ἐκλεκτοὺς⁹ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων

ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων¹⁰ οὐρανῶν ἕως ἄκρων¹⁰ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹¹ μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν ἦδη ὁ κλάδος¹² αὐτῆς 32

γέννηται ἀπαλός,¹³ καὶ τὰ φύλλα¹⁴ ἐκφύη,¹⁵ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος:

οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν 33

ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν 34

πάντα ταῦτα γέννηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι 35

μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς 36

οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὡσπερ 37

δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,¹⁷ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁸ τοῦ υἱοῦ τοῦ

ἀνθρώπου. Ὡσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ 38

¹ σκοτίζω, darken. ² σελήνη, ἡς, ἡ, moon. ³ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁴ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ κόπτω, strike, smite. ⁷ σάλπιγξ, ἡ, trumpet. ⁸ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹¹ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹³ ἀπαλός, tender. ¹⁴ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁵ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹⁶ θέρος, ους, τό, summer. ¹⁷ Νῶε, ὁ, Noah. ¹⁸ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming.

κατακλυσμοῦ¹ τρώγοντες² καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες,³
 ἄχρι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁴ εἰς τὴν κιβωτόν,⁵ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως 39
 ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς¹ καὶ ἤρην ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁶
 τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς 40
 παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσai⁷ ἐν τῷ μύλῳ: ⁸μία 41
 παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε⁹ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε 42
 ποῖα ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ 43
 οἰκοδεσπότης¹⁰ ποῖα φυλακῇ ὁ κλέπτης¹¹ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν⁹ ἄν, καὶ
 οὐκ ἂν εἴασεν¹² διορυγῆναι¹³ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς 44
 γίνεσθε ἑτοιμοί: ¹⁴ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. 45
 Τίς ἄρα¹⁵ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,¹⁶ ὃν κατέστησεν¹⁷ ὁ
 κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας¹⁸ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν
 ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει 46
 ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ 47
 καταστήσει¹⁷ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ 48
 αὐτοῦ, Χρονίζει²⁰ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξῃται τύπτειν²¹ τοὺς 49
 συνδούλους,²² ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων,²³ ἥξει ὁ κύριος 50
 τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,²⁴ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,

¹ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ² τρώγω, gnaw, crunch. ³ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ⁴ Νῶε, ὁ, Noah. ⁵ κιβωτός, οὐ, ἡ, wooden box, ark. ⁶ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁷ ἀλήθω, grind. ⁸ μύλων, mill-house. ⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁰ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹¹ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ¹² εἰάω, permit, allow. ¹³ διορύσσω, break through, break in. ¹⁴ ἑτοιμος, ready, prepared. ¹⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁶ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁷ καθίστημι, set, constitute. ¹⁸ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹⁹ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ²⁰ χρονίζω, spend or take time, delay. ²¹ τύπτω, smite, beat. ²² σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ²³ μεθύω, be drunken, am drunk. ²⁴ προσδοκάω, wait for, look for.

καὶ διχοτομήσει¹ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν² 51

θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς³ καὶ ὁ βρυγμὸς⁴ τῶν ὀδόντων.⁵

Τότε ὁμοιωθήσεται⁶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις,⁷ αἵτινες 25

λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁸ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν⁹ τοῦ νυμφίου.¹⁰ 2

Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,¹¹ καὶ αἱ πέντε μωραί.¹² Αἵτινες 3

μωραί,¹² λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁸ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν

ἔλαιον·¹³ αἱ δὲ φρόνιμοι¹¹ ἔλαβον ἔλαιον¹³ ἐν τοῖς ἀγγείοις¹⁴ αὐτῶν μετὰ 4

τῶν λαμπάδων⁸ αὐτῶν. Χρονίζοντος¹⁵ δὲ τοῦ νυμφίου,¹⁰ ἐνύσταξαν¹⁶ 5

πᾶσαι καὶ ἐκάθειδον.¹⁷ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ¹⁸ γέγονεν, Ἰδοὺ, ὁ 6

νυμφίος¹⁰ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν⁹ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν 7

πᾶσαι αἱ παρθένοι⁷ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν¹⁹ τὰς λαμπάδας⁸ αὐτῶν. Αἱ 8

δὲ μωραί¹² ταῖς φρονίμοις¹¹ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου¹³ ὑμῶν, ὅτι

αἱ λαμπάδες⁸ ἡμῶν σβέννυνται.²⁰ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,¹¹ 9

λέγουσαι, Μήποτε οὐκ ἀρκέσει²¹ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον

πρὸς τοὺς πωλοῦντας²² καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν 10

ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος:¹⁰ καὶ αἱ ἑτοιμοὶ²³ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς

τοὺς γάμους,²⁴ καὶ ἐκλείσθη²⁵ ἡ θύρα. Ὑστερον²⁶ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ 11

¹ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁴ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁵ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁶ ὁμοιόω, make like, liken. ⁷ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁸ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁹ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ¹⁰ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹¹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹² μωρός, foolish, stupid. ¹³ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁴ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹⁵ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁶ νυστάζω, become drowsy, doze. ¹⁷ καθεύδω, sleep. ¹⁸ κραυγή, ἤς, ἡ, outcry, crying. ¹⁹ κοσμέω, adorn, put into order. ²⁰ σβέννυμι, quench, extinguish. ²¹ ἀρκέω, assist, suffice. ²² πωλέω, sell. ²³ ἑτοιμος, ready, prepared. ²⁴ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²⁵ κλείω, shut, shut up. ²⁶ ὕστερον, lastly, afterward.

λοιπαὶ παρθένοι,¹ λέγουσαι, Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ 12
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε² οὖν, ὅτι 13
 οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ἣ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἔρχεται.

Ὡς περ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν³ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ 14
 παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ὧ μὲν ἔδωκεν πέντε 15
 τάλαντα,⁴ ὧ δὲ δύο, ὧ δὲ ἓν, ἐκάστω κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ
 ἀπεδήμησεν³ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα⁴ λαβὼν 16
 εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.⁴ Ὡσαύτως⁵ καὶ 17
 ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁶ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν 18
 ὠρυξεν⁷ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁸ τὸ ἀργύριον⁹ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ 19
 δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει¹⁰
 μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα⁴ λαβὼν 20
 προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα,⁴ λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά⁴ μοι
 παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα⁴ ἐκέρδησα⁶ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ 21
 αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,¹¹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός,
 ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹² εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. 22
 Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα⁴ λαβὼν εἶπεν, Κύριε, δύο τάλαντά

¹ παρθένος, ου, ή, virgin. ² γρηγορέω, watch, keep watch. ³ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁴ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁵ ὡσαύτως, likewise. ⁶ κερδαίνω, gain, win. ⁷ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁸ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁰ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ¹¹ εὖ, well, well done. ¹² καθίστημι, set, constitute.

μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα¹ ἐκέρδησα² ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη 23

αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,³ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός,

ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·⁴ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. 24

Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον¹ εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνω σε

ὅτι σκληρὸς⁵ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων

ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισας·⁸ καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα⁹ τὸ τάλαντόν¹ 25

σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν 26

αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,¹⁰ ἤδεις ὅτι θερίζω⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρα,

καὶ συνάγω ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισα·⁸ ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν¹¹ μου 27

τοῖς τραπεζίταις,¹² καὶ ἔλθων ἐγὼ ἐκομισάμην¹³ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.¹⁴ 28

Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον,¹ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα.

Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ 29

ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹⁵ δοῦλον 30

ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.¹⁶ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁷ καὶ ὁ

βρυγμὸς¹⁸ τῶν ὀδόντων.¹⁹

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι 31

ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ 32

συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ²⁰ αὐτοὺς

¹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ² κερδαίνω, gain, win. ³ εὖ, well, well done. ⁴ καθίστημι, set, constitute. ⁵ σκληρός, hard, rough. ⁶ θερίζω, reap, gather. ⁷ ὅθεν, from where, from which. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁰ ὀκνηρός, lazy, idle. ¹¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹² τραπεζίτης, ου, ὁ, money changer, banker. ¹³ κομίζω, receive, bring. ¹⁴ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ¹⁵ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁶ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁷ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁸ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ²⁰ ἀφορίζω, separate, set apart.

ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν¹ ἀφορίζει² τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων·³ 33
 καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια⁴ ἐξ εὐωνύμων.⁵
 Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,⁶ οἱ εὐλογημένοι τοῦ 34
 πατρός μου, κληρονομήσατε⁷ τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ
 καταβολῆς⁸ κόσμου. Ἐπείνασα⁹ γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,¹⁰ 35
 καὶ ἐποτίσατέ¹¹ με· ξένος¹² ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός,¹³ καὶ 36
 περιεβάλετέ¹⁴ με· ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ¹⁵ με· ἐν φυλακῇ ἦμην,
 καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, 37
 Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα,⁹ καὶ ἐθρέψαμεν;¹⁶ Ἡ διψῶντα,¹⁰ καὶ
 ἐποτίσαμεν;¹¹ Πότε¹⁷ δέ σε εἶδομεν ξένον,¹² καὶ συνηγάγομεν; Ἡ 38
 γυμνόν,¹³ καὶ περιεβάλομεν;¹⁴ Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, 39
 καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν 40
 λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν
 ἐλαχίστων,¹⁸ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων,⁵ 41
 Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι,¹⁹ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ
 ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα⁹ γάρ, καὶ 42
 οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,¹⁰ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ¹¹ με· ξένος¹² 43
 ἦμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνός,¹³ καὶ οὐ περιεβάλετέ¹⁴ με· ἀσθενής,

¹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ² ἀφορίζω, separate, set apart. ³ ἐρίφος, ου, ὁ, young goat, kid. ⁴ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ δεῦτε, come!. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ⁹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁰ διψάω, thirst, thirst for. ¹¹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹² ξένος, strange, stranger. ¹³ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁵ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁶τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁷ πότε, when? at what time? ¹⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁹ καταράομαι, curse.

καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ¹ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ 44
αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,² ἢ διψῶντα,³ ἢ ξένον,⁴
ἢ γυμνόν,⁵ ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε 45
ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ
ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁶ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ 46
ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν⁷ αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς 26
μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ 2
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε συνήχθησαν 3
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν
αὐλὴν⁸ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,⁹ καὶ συνεβουλεύσαντο¹⁰ 4
ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ¹¹ κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἐλεγον δέ, Μὴ 5
ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος¹² γένηται ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ 6
γενομένου ἐν Βηθανίᾳ¹³ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,¹⁴ προσῆλθεν 7
αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον¹⁵ μύρου¹⁶ ἔχουσα βαρυτίμου,¹⁷ καὶ κατέχεεν¹⁸
ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹⁹ Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 8
ἠγανάκτησαν,²⁰ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια²¹ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο 9
τὸ μύρον¹⁶ πρᾶθῆναι²² πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς 10

¹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ διψάω, thirst, thirst for. ⁴ ξένος, strange, stranger. ⁵ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁶ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁷ κόλασις, εως, ἡ, punishment, chastisement. ⁸ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁹ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁰ συμβουλεύω, plot, advise. ¹¹ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹² θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁴ λεπρός, ου, ὁ, scaly, leprous. ¹⁵ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹⁶ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁷ βαρύτιμος, very expensive, very precious. ¹⁸ καταχέω, pour out, down. ¹⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ²⁰ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ²¹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ²² πιπράσκω, sell.

εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹ παρέχετε² τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν
 εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, ἐμὲ 11
 δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον³ τοῦτο ἐπὶ τοῦ 12
 σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι⁴ με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου 13
 ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ
 ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον⁵ αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν 14
 δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης,⁶ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, 15
 Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν
 αὐτῷ τριάκοντα⁷ ἀργύρια,⁸ καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν⁹ ἵνα αὐτὸν 16
 παραδῷ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων¹⁰ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες 17
 αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν, 18
 Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,¹¹ καὶ εἵπατε αὐτῷ, Ὁ
 διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν: πρὸς σε ποιῶ τὸ Πάσχα
 μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν¹² 19
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα. Ὁψίας¹³ δὲ γενομένης 20
 ἀνέκειτο¹⁴ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 21
 ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι σφόδρα¹⁵ ἥρξαντο 22

¹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ² παρέχω, offer, afford. ³ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁴ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ⁵ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁷ τριάκοντα, thirty, 30. ⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁹ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹⁰ ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ¹¹ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ¹² συντάσσω, arrange, direct. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁵ σφόδρα, exceedingly, greatly.

λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹ ἐγὼ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 23
εἶπεν, Ὁ ἐμβάψας² μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ³ τὴν χεῖρα, οὗτός με
παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ 24
αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. 25
Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι¹ ἐγὼ εἰμι, ῥαββί
; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν 26
ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁴ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν,
Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ 27
εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο 28
γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν
ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν⁵ ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' 29
ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος⁶ τῆς ἀμπέλου,⁷ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης
ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες⁸ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁹ 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν 31
τῇ νυκτὶ ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω¹⁰ τὸν ποιμένα,¹¹ καὶ
διασκορπισθήσεται¹² τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.¹³ Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί 32

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² ἐμβάπτω, dip, dip into. ³ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ⁴ κλάω, break. ⁵ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁷ ἀμπελος, ου, ή, vine. ⁸ ὑμνέω, sing to, praise. ⁹ ἐλαία, ας, ή, olive tree. ¹⁰ πατάσσω, strike, smite. ¹¹ ποιμήν, ένος, ό, shepherd. ¹² διασκορπίζω, scatter, separate. ¹³ ποίμνη, ης, ή, flock.

με, προάξω¹ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν 33

αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε²

σκανδαλισθήσομαι. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ 34

τῇ νυκτί, πρὶν³ ἀλέκτορα⁴ φωνῆσαι, τρίς⁵ ἀπαρνήσῃ⁶ με. Λέγει αὐτῷ ὁ 35

Πέτρος, Καὶ⁷ δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.⁶

Ὅμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον⁸ λεγόμενον Γεθσημανῇ,⁹ καὶ 36

λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,¹⁰ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι

ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου,¹¹ 37

ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.¹² Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 38

Περίλυπός¹³ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ

γρηγορεῖτε¹⁴ μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον 39

αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν,

παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ'

ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς 40

καθεύδοντας,¹⁵ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν

γρηγορῆσαι¹⁴ μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε¹⁴ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ 41

εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹⁶ Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,¹⁷ ἡ δὲ σὰρξ

¹ προάγω, lead forth, go before. ² οὐδέποτε, never. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁵ τρίς, thrice, three times. ⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁷ καὶ, and if, even if. ⁸ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ⁹ Γεθσημανῇ, ἡ, Gethsemane. ¹⁰ αὐτοῦ, there, here. ¹¹ Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee. ¹² ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹³ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁴ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁵ καθεύδω, sleep. ¹⁶ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹⁷ πρόθυμος, willing, ready.

ἀσθενής. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, 42
 εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω,
 γεννηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἔλθων εὐρίσκει αὐτοὺς πάλιν 43
 καθεύδοντας·¹ ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.² Καὶ ἀφείς 44
 αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. 45
 Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹
 τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.³ Ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. 46
 Ἰδοὺ, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' 47
 αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁴ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ
 πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, 48
 λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως 49
 προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν⁵ αὐτόν. Ὁ 50
 δὲ Ἰησοὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁶ ἐφ' ᾧ πάρει;⁷ Τότε προσελθόντες
 ἐπέβαλον⁸ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, 51
 εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας⁹ τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν¹⁰ τὴν μάχαιραν
 αὐτοῦ, καὶ πατάξας¹¹ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν¹² αὐτοῦ τὸ

¹ καθεύδω, sleep. ² βαρέω, burden, weigh down. ³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁴ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁵ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁶ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁷ πάρειμι, be present, have arrived. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁰ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹¹ πατάσσω, strike, smite. ¹² ἀφαιρέω, take away, smite off.

ὥτιον.¹ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀποστρεψόν² σου τὴν μάχαιραν εἰς 52
τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ
ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα 53
μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας³ ἀγγέλων; Πῶς 54
οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ 55
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστὴν⁴ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν
καὶ ξύλων⁵ συλλαβεῖν⁶ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην⁷
διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, 56
ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες
ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον⁸ πρὸς Καϊάφαν⁹ τὸν ἀρχιερέα, 57
ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος 58
ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,¹⁰ ἕως τῆς αὐλῆς¹¹ τοῦ ἀρχιερέως· καὶ
εἰσελθὼν ἔσω¹² ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹³ ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ 59
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον¹⁴ ὅλον ἐζήτουν
ψευδομαρτυρίαν¹⁵ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν¹⁶ αὐτόν, καὶ οὐχ 60
εὔρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων¹⁷ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. 61
Ὑστερον¹⁸ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁷ εἶπον, Οὗτος ἔφη,

¹ ὥτιον, ου, τό, ear. ² ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁴ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁵ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁶ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁷ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ⁹ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ¹¹ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹² ἔσω, within, inside. ¹³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁵ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ¹⁶ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁷ ψευδομάρτυς, υρος, ὁ, false witness. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward.

Δύναμαι καταλῦσαι¹ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;² Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.³ Καὶ 63
ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω⁴ σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ
ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ 64
Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν
νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν⁵ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 65
λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν: τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε, νῦν
ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν⁶ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες 66
εἶπον, Ἐνοχος⁷ θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν⁸ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ 67
καὶ ἐκολάφισαν⁹ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,¹⁰ λέγοντες, Προφήτευσον 68
ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας¹¹ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:¹² καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία 69
παιδίσκη,¹³ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.¹⁴ Ὁ δὲ 70
ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. 71
Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,¹⁵ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει
αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.¹⁶ Καὶ πάλιν 72

¹ καταλύω, destroy, lodge. ² καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ⁵ διαρρήσσω, tear asunder. ⁶ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁷ ἐνοχος, involved in, liable. ⁸ ἐμπτύω, spit upon. ⁹ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁰ ῥαπίζω, slap, strike. ¹¹ παίω, strike, hit. ¹² αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹³ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ¹⁴ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁵ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹⁶ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth.

ἤρνήσατο μεθ' ὅρκου¹ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ 73
 προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς² καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ:
 καὶ γὰρ ἡ λαλιά³ σου δῆλόν⁴ σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν⁵ καὶ 74
 ὁμνύειν ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ⁶ ἐφώνησεν. 75
 Καὶ ἐμνήσθη⁷ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι
 Πρὶν⁸ ἀλέκτορα⁶ φωνῆσαι, τρίς⁹ ἀπαρνήσῃ¹⁰ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω
 ἔκλαυσεν πικρῶς.¹¹

Πρωῖας¹² δὲ γενομένης, συμβούλιον¹³ ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
 πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι¹⁴ αὐτόν: καὶ 2
 δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον¹⁵ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ¹⁶ Πιλάτῳ
 τῷ ἡγεμόνι.¹⁷

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹⁸ μεταμεληθεὶς¹⁹ 3
 ἀπέστρεψεν²⁰ τὰ τριάκοντα²¹ ἀργύρια²² τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς
 πρεσβυτέροις, λέγων, Ὁμάρτον παραδοὺς αἷμα ἁθῶν.²³ Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ῥίψας²⁴ τὰ ἀργύρια²² ἐν τῷ ναῷ, 5
 ἀνεχώρησεν:²⁵ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγξατο.²⁶ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ 6
 ἀργύρια²² εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,²⁷ ἐπεὶ τιμὴ

¹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ λαλιά, ᾄς, ἡ, speech, way of talking. ⁴ δῆλος, clear, evident. ⁵ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ⁶ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁷ μιμνήσκουμαι, remember, recall. ⁸ πρὶν, before, formerly. ⁹ τρίς, thrice, three times. ¹⁰ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹¹ πικρῶς, bitterly. ¹² πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹³ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁴ θανατῶ, put to death, subdue. ¹⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁶ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹⁷ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁸ κατακρίνω, condemn. ¹⁹ μεταμέλομαι, regret, repent. ²⁰ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ²¹ τριάκοντα, thirty, 30. ²² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ²³ ἁθῶς, innocent, guiltless. ²⁴ ῥίπτω, throw, cast. ²⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁶ ἀπάγχω, choke, strangle. ²⁷ Κορβαν, gift to God, corban.

αἵματός ἐστιν. Συμβούλιον¹ δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν 7
 τοῦ κεραμέως,² εἰς ταφὴν³ τοῖς ξένοις.⁴ Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος 8
 Ἀγρὸς Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ 9
 Ἱερεμίου⁵ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα⁶ ἀργύρια,⁷
 τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,⁸ ὃν ἐτιμήσαντο⁸ ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ 10
 ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,² καθὰ⁹ συνέταξεν¹⁰ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος·¹¹ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ 11
 ἡγεμὼν,¹¹ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη
 αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι¹² αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων 12
 καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, 13
 Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;¹³ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ 14
 πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα¹¹ λίαν.¹⁴ Κατὰ δὲ 15
 ἑορτὴν εἰώθει¹⁵ ὁ ἡγεμὼν¹¹ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον,¹⁶ ὃν ᾗθελον. 16
 Εἶχον δὲ τότε δέσμιον¹⁶ ἐπίσημον,¹⁷ λεγόμενον Βαραββᾶν.¹⁸ 17
 Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω
 ὑμῖν; Βαραββᾶν,¹⁸ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ 18
 φθόνον¹⁹ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,²⁰ 19

¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ² κεραμεύς, ἑως, ὁ, potter. ³ ταφή, ἧς, ἡ, burial, burial place. ⁴ ξένος, strange, stranger. ⁵ Ἱερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ τιμάω, honor, value at a price. ⁹ καθά, just as, as. ¹⁰ συντάσσω, arrange, direct. ¹¹ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹² κατηγορεῖω, accuse, charge. ¹³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁴ λίαν, greatly, very. ¹⁵ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹⁶ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ¹⁷ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ¹⁸ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹⁹ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ²⁰ βῆμα, τος, τό, judgment seat.

ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, Μηδέν σοι καὶ τῷ
δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ¹ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ 20
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν
Βαραββᾶν,² τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν³ εἶπεν 21
αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον,
Βαραββᾶν.² Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν 22
λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ 23
ἡγεμὼν³ ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς⁴ ἔκραζον,
λέγοντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,⁵ ἀλλὰ 24
μᾶλλον θόρυβος⁶ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο⁷ τὰς χεῖρας ἀπέναντι
τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός⁹ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου·
ὕμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ'²⁵
ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:²⁶
τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας¹⁰ παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος,³ παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ 27
πραιτώριον,¹¹ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν:¹² καὶ ἐκδύσαντες 28
αὐτόν, περιέθηκαν¹⁴ αὐτῷ χλαμύδα¹⁵ κοκκίνην.¹⁶ Καὶ πλέξαντες¹⁷ 29
στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,¹⁸ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον

¹ ὄναρ, τό, dream. ² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ³ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁴ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁵ ὠφελέω, profit, help. ⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁷ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁸ ἀπέναντι, over against, before. ⁹ ἀθῶος, innocent, guiltless. ¹⁰ φραγελλώω, flog, scourge. ¹¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹² σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹³ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁴ περιτίθηναι, place around, put around. ¹⁵ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ¹⁶ κόκκινος, scarlet, crimson. ¹⁷ πλέκω, plait, weave. ¹⁸ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen.

ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες¹ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον
αὐτῷ, λέγοντες, Χαίρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐμπτύσαντες³ εἰς 30
αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,⁴ καὶ ἔτυπτον⁵ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ 31
ὅτε ἐνέπαιξαν² αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁶ αὐτόν τὴν χλαμύδα,⁷ καὶ ἐνέδυσαν
αὐτόν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον⁸ αὐτόν εἰς τὸ σταυρῶσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,⁹ ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον 32
ἡγγάρευσαν¹⁰ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον 33
λεγόμενον Γολγοθᾶ,¹¹ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου¹² Τόπος, ἔδωκαν 34
αὐτῷ πιεῖν ὄξος¹³ μετὰ χολῆς¹⁴ μεμιγμένον·¹⁵ καὶ γευσάμενος¹⁶ οὐκ
ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διμερίσαντο¹⁷ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 35
βάλλοντες κλῆρον.¹⁸ Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτόν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν 36
ἐπάνω¹⁹ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν²⁰ αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός
ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ 38
δύο λησταί,²¹ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.²² Οἱ δὲ 39
παραπορευόμενοι²³ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες²⁴ τὰς κεφαλὰς
αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων²⁵ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις 40
οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ

¹ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ² ἐμπαίζω, mock. ³ ἐμπτύω, spit upon. ⁴ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁵ τύπτω, smite, beat. ⁶ ἐκδύω, take off, put off. ⁷ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ⁹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ¹⁰ ἡγγαρεύω, compel, press into service. ¹¹ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹² κρανίον, ου, τό, skull. ¹³ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹⁴ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ¹⁵ μίγνυμι, mix, mingle. ¹⁶ γεύομαι, taste, experience. ¹⁷ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁸ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁰ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ²¹ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ²² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ²³ παραπορεύομαι, go beside, go past. ²⁴ κινέω, move, stir. ²⁵ καταλύω, destroy, lodge.

σταυροῦ. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες¹ μετὰ τῶν 41
 γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, 42
 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν
 ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: 43
 ῥυσάσθω² νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' 44
 αὐτὸ καὶ οἱ λησταί³ οἱ συσταυρωθέντες⁴ αὐτῷ ὠνείδιζον⁵ αὐτόν.
 Ἀπὸ δὲ ἑκτης⁶ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁷ 45
 Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην⁷ ὥραν ἀνεβόησεν⁸ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων,
 Ἥλί,⁹ Ἥλί,⁹ λιμὰ¹⁰ σαβαχθανί;¹¹ Τοῦτ' ἐστίν, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί
 με ἐγκατέλιπες;¹² Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι 47
 Ἥλιαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμῶν¹³ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν 48
 σπόγγον,¹⁴ πλήσας τε ὄξους,¹⁵ καὶ περιθειὲς¹⁶ καλάμῳ,¹⁷ ἐπότιζεν¹⁸ αὐτόν. 49
 Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλίας σῶσων αὐτόν. Ὁ 50
 δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδού, τὸ 51
 καταπέτασμα¹⁹ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη²⁰ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²¹ ἕως κάτω:²² καὶ
 ἡ γῆ ἐσεισθη:²³ καὶ αἱ πέτραι²⁴ ἐσχίσθησαν:²⁰ καὶ τὰ μνημεῖα 52
 ἀνεώχθησαν: καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων²⁵ ἁγίων ἠγέρθη: 53
 καὶ ἐξεληθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν²⁶ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς

¹ ἐμπαίζω, mock. ² ῥύομαι, rescue, save. ³ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁴ συσταυρόω, crucify together with. ⁵ ὠνείδίζω, reproach, revile. ⁶ ἕκτος, sixth. ⁷ ἕνατος, ninth. ⁸ ἀναβοᾶω, cry out, shout upwards. ⁹ ἡλί, Eli, my God. ¹⁰ λιμὰ, why. ¹¹ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹² ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹³ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁴ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ¹⁵ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ¹⁶ περιτίθμι, place around, put around. ¹⁷ καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁹ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ²⁰ σχίζω, split, separate. ²¹ ἄνωθεν, from above, again. ²² κάτω, down, below. ²³ σειώ, shake. ²⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ²⁶ ἔγερσις, εὐας, ἡ, resurrection, waking up.

τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν¹ πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος² καὶ 54
οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν³ καὶ τὰ
γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα,⁴ λέγοντες, Ἀληθῶς⁵ θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος.
Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν⁶ θεωροῦσαι, αἵτινες 55
ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς 56
ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁷ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ⁸ μήτηρ,
καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.⁹

Ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹¹ 57
τοῦνομα¹² Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν¹³ τῷ Ἰησοῦ: οὗτος 58
προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος
ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ 59
ἐνετύλιξεν¹⁴ αὐτὸ σινδόνι¹⁵ καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ 60
μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν¹⁶ ἐν τῇ πέτρᾳ:¹⁷ καὶ προσκυλίσας¹⁸ λίθον μέγαν
τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁷ 61
καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι¹⁹ τοῦ τάφου.²⁰

¹ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ² ἑκατοντάρχης, centurion. ³ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁵ ἀληθῶς, truly, really. ⁶ μακρόθεν, from afar, afar. ⁷ Μαγδαληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁸ Ἰωσὴς, ἦτος, ὁ, Joses. ⁹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹² τοῦνομα, by name. ¹³ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹⁴ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹⁵ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁶ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁸ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁹ ἀπέναντι, over against, before. ²⁰ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb.

Τῇ δὲ ἐπαύριον,¹ ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,² συνήχθησαν οἱ 62
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν³ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος⁴ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας
 ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι⁵ τὸν τάφον⁶ ἕως τῆς τρίτης 64
 ἡμέρας· μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν⁷ αὐτόν,
 καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἥγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
 πλάνη⁸ χείρων⁹ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε 65
 κουστωδῖαν·¹⁰ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁵ ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες 66
 ἡσφάλισαντο⁵ τὸν τάφον,⁶ σφραγίσαντες¹¹ τὸν λίθον, μετὰ τῆς
 κουστωδίας.¹⁰

Ὅψι¹² δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ¹³ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία 28
 ἡ Μαгдаληνή,¹⁴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.⁶ Καὶ ἰδού, 2
 σεισμός¹⁵ ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ,
 προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹⁶ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹⁷
 αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα¹⁸ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹⁹ καὶ τὸ ἔνδυμα²⁰ αὐτοῦ 3
 λευκὸν ὡσεὶ χιόν.²¹ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν²² οἱ τηροῦντες 4
 καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ²³ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, 5
 Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. 6

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ³ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁴ πλάνος, deceiver, misleading. ⁵ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁶ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁷ κλέπτω, steal. ⁸ πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ⁹ χείρων, worse. ¹⁰ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹¹ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹² ὄψις, long after, late. ¹³ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹⁴ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁵ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁶ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹⁹ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ²⁰ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²¹ χιόν, ὄνος, ἡ, snow. ²² σείω, shake. ²³ ὡσεὶ, like, about.

Οὐκ ἔστιν ὧδε: ἡγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,¹ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου
 ἔκειτο² ὁ κύριος. Καὶ ταχύ³ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι 7
 Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἰδοὺ, προάγει⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν:
 ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε: ἰδοὺ, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχύ³ ἀπὸ τοῦ 8
 μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον⁵ ἀπαγγεῖλαι τοῖς
 μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 9
 καὶ ἰδοὺ, Ἰησοῦς ἀπήντησεν⁶ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ
 προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. 10
 Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς: Μὴ φοβεῖσθε: ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε τοῖς
 ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, τινὲς τῆς κουστωδίας⁷ ἐλθόντες εἰς τὴν 11
 πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ 12
 συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν⁸ τε λαβόντες,
 ἀργύρια⁹ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες, Εἶπατε ὅτι Οἱ 13
 μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν¹⁰ αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.¹¹ 14
 Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,¹² ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ
 ὑμᾶς ἀμερίμους¹³ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁹ ἐποίησαν ὡς 15
 ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη¹⁴ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι¹⁵

¹ δεῦτε, come!. ² κεῖμαι, lie, be laid. ³ ταχύ, quickly, speedily. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ τρέχω, run, exercise myself. ⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁷ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁸ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁰ κλέπτω, steal. ¹¹ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹² ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ¹³ ἀμέριμος, free from care, free from anxiety. ¹⁴ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹⁵ μέχρι, until, as far as (gen).

τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα¹ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὅρος οὗ² 16
 ἐτάξατο³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ 17
 ἐδίστασαν.⁴ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη 18
 μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες μαθητεύσατε⁵ 19
 πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
 Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα 20
 ἐνετειλάμην⁶ ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως
 τῆς συντελείας⁷ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ ἑνδεκα, eleven, 11. ² οὗ, where, when. ³ τάσσω, arrange, appoint. ⁴ διστάζω, doubt, waver. ⁵ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁷ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.